

บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ

จากการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการ จำนวน 3 หน่วยงาน และหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน ในปี พ.ศ. 2540 จำนวนทั้งสิ้น 12 ท่าน ผู้วิจัยได้พบว่า บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษามีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียดของงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ สำหรับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการนั้นจะมีทั้งปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงานและปัจจัยที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแตกต่างกันไปตามกระบวนการผลิตรายการในแต่ละขั้นตอน อันได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ (Preproduction) ขั้นตอนติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal) ขั้นตอนผลิตรายการ (Production) และขั้นตอนหลังผลิตรายการ (Postproduction) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ (Preproduction)

เป็นขั้นตอนก่อนการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการผลิตรายการไว้ล่วงหน้าเป็นเวลานานหรือในระยะเวลาอันสั้นๆ ก็ได้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของรายการ แต่การมีเวลาสำหรับการเตรียมการมากก็ย่อมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของรายการให้สูงขึ้นได้ เพราะการเตรียมการที่ดีย่อมช่วยลดปัญหาขณะผลิตรายการและหลังการผลิตรายการได้มาก โดยในขั้นเตรียมการนี้มีภาระงานย่อยดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นเตรียมการ (Preproduction) สามารถสรุปได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีบทบาทในขั้นเตรียมการดังต่อไปนี้

1. บทบาทการจัดการ (The Managerial Role)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตรายการทั้งหมด ทั้งนี้ บทบาทการจัดการของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ บทบาทการจัดการภายในหน่วยงาน และ บทบาทการจัดการภายนอก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 บทบาทการจัดการภายในหน่วยงาน (The Internal Managerial Role)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีบทบาทการจัดการภายในหน่วยงานที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การวางแผนงานผลิตรายการ การตั้งการ การควบคุมดูแลงบประมาณและเวลาในการผลิตรายการ การให้คำปรึกษา และการแก้ไขปัญหา และการจัดเตรียมงานด้านเทคนิคและทีมงานผลิตรายการ

1.1.1 การวางแผนงานผลิตรายการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้วางแผนงานผลิตรายการ โดยเริ่มตั้งแต่คิดสร้างสรรค์รายการ จัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติผลิตรายการ จัดการประสานงานกับคน จัดเตรียมการประชุมทีมงาน จัดเตรียมงบประมาณ และจัดสรรดูแลงบประมาณให้เหมาะสมเพียงพอสำหรับการผลิตรายการ

คุณประพันธ์ หงษ์จินดา นักวิชาการศึกษา 6 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประจำหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการวางแผนงานผลิตรายการว่า “ ... ผมจะวางแผนการผลิตรายการในส่วนต่างๆ ทั้งหมด คือ พอเราได้แนวความคิดแล้วว่าจะทำอะไรนั้น ก่อนที่เราจะทำงานทั้งหมดนี้ เราก็จะต้องขออนุมัติโครงการ ซึ่งโครงการนี้เราจะต้องทำกันตั้งแต่ต้นจนจบ ได้แก่ ขออนุมัติหลักการ ขออนุมัติเงิน ขออนุมัติใช้เครื่องมือ จัดการประสานงานกับคน และจัดเตรียมการประชุมทีมงาน ... ” (ประพันธ์ หงษ์จินดา, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2540)

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า หลังจากที่บริษัทได้รับข่าวสารการประกวดราคาจัดจ้างผลิตรายการจากศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว กรรมการผู้จัดการบริษัทหรือเจ้าของบริษัทก็จะจัดประชุมร่วมกันกับผู้ผลิตรายการเพื่อตัดสินใจคัดเลือกชุดวิชาสำหรับวางแผนจัดทำโครงการนำเสนอในการเข้าร่วมการประกวดราคา อีกทั้งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนยังเป็นผู้กำหนดการจัดหาผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชาและผู้นำเสนอในรายการ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดเอกสารต่างๆ สำหรับการยื่นประกวดราคา และเป็นผู้กำหนดวงเงินงบประมาณในการยื่นประกวดราคาโดยได้รับความเห็นชอบจากกรรมการผู้จัดการบริษัทหรือเจ้าของบริษัท

คุณสุมิตรา มโนวรรณ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการวางแผนงานผลิตรายการว่า “ ... โดยภายหลังจากได้รับข่าวการประมูลงานผลิตรายการโทรทัศน์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ดิฉันก็จะพูดคุยกับครูช่างเพื่อประเมินลักษณะงานกันก่อนว่า จะรับผลิตงานนี้หรือไม่ ซึ่งถ้าลักษณะงานมีความยากมากจนเกินไปแล้วเราก็จะไม่รับทำ ทั้งนี้ ในเรื่องความถนัดก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญมากสำหรับการตัดสินใจเลือกชุดวิชาที่จะนำมาผลิตกัน และเมื่อเราตัดสินใจเลือกวิชาที่จะผลิตรายการได้แล้ว เราก็จะให้พนักงานของเราเข้าไปซื้อแบบประมูลงาน จากนั้นเราก็เข้าไปรับฟังสรุปสาระสำคัญจากลูกค้าตามที่ได้กำหนดไว้ก่อนที่เราจะจัดประชุมทีมงานกันภายในบริษัทเพื่อวางแผนงานจัดทำโครงร่างนำเสนองานผลิตรายการ พร้อมทั้งกำหนดตารางเวลาในการเตรียมงานต่างๆ ... ” (สุมิตรา มโนวรรณ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้วางแผนงานผลิตรายการ โดยเริ่มตั้งแต่คิดสร้างสรรค์รายการ จัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติผลิตรายการ จัดการประสานงานกับคน จัดเตรียมการประชุมทีมงาน จัดเตรียมงบประมาณ และจัดสรรดูแลงบประมาณให้เหมาะสมเพียงพอสำหรับการผลิตรายการ

1.1.2 การตั้งการ

ในขั้นเตรียมการนี้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการงานต่างๆ ด้วยตัวเองมากกว่าที่จะเป็นผู้ตั้งการมอบหมายงานให้กับผู้อื่น

รับผิดชอบ ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราค่าจ้างคนที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่ทำให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ที่อยู่ในหน่วยงานราชการจะต้องดูแลงานทั้งหมดในขั้นเตรียมการนี้โดยดำทั้งเพียงผู้เดียว นอกจากนี้ ระบบการบริหารงานของหน่วยงานราชการค่อนข้างถูกจำกัดในเรื่องระเบียบของราชการที่มาเป็นตัวกำหนดลักษณะการปฏิบัติงาน อย่างเช่น การกำหนดอัตราค่าตอบแทนสำหรับการทำงานนอกเวลางานที่ยังไม่เอื้อต่อการทำงานด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ เพราะเวลาในการทำงานด้านการผลิตรายการที่แตกต่างไปจากเวลาในการทำงานปกติของราชการทั่วไป ซึ่งก็นับว่ามีผลต่อการสร้างแรงจูงใจในการสร้างสรรค์รายการของผู้ผลิตรายการและทีมงานบุคลากรด้านการผลิตรายการด้วย

คุณศุภรณี โอบายวาทย์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงลักษณะการมอบหมายและสั่งงานให้แก่ผู้ร่วมงานว่า “ ... ถึงแม้เราจะมีผู้ช่วยคนหนึ่งก็ตาม แต่ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการคนนี้นอกจากจะช่วยเราแล้วก็ยังคงต้องไปช่วยเหลือให้นักเทคโนโลยีการศึกษาคนอื่นๆ อีกด้วย ดังนั้นในการเตรียมงานต่างๆ ดิฉันจึงมักจะทำเองทั้งหมด ... ” (ศุภรณี โอบายวาทย์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

แต่สำหรับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะมีลักษณะเป็นผู้สั่งการมอบหมายงานให้กับทีมงานได้รับผิดชอบ ทั้งนี้ เพราะระบบการทำงานของบริษัทเอกชนทั่วไปมีลักษณะการทำงานเพื่อแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก ดังนั้นบุคลากรในทีมงานจึงมีฐานะเป็นผู้ประกอบอาชีพที่มีตำแหน่งและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน ซึ่งผู้ผลิตรายการจะสามารถมอบหมายสั่งงานให้แก่แต่ละคนได้รับผิดชอบงานตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่างๆ ของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ได้แก่ การมอบหมายงานให้ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการหรือเจ้าหน้าที่ประสานงาน (Account Executive) เป็นผู้ติดต่อประสานงานในด้านต่างๆ เช่น จัดเตรียมสถานที่ถ่ายทำ ติดต่อผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชาและผู้ร่วมรายการ การมอบหมายงานให้กับทีมงานช่วยเขียนบทโทรทัศน์ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะมอบความเป็นอิสระในการทำงานให้กับทีมงานไปด้วย เพื่อให้ทีมงานแต่ละคนเกิดความคล่องตัวในการทำงาน พร้อมทั้งทำให้ทีมงานแต่ละคนมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานและในความรับผิดชอบต่างๆ

คุณฐพร อดิษฐ์ กรรมการรองผู้จัดการบริษัท ประรณนา โปรดักชั่น จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงลักษณะการมอบหมายและสั่งงานให้แก่ผู้ร่วมงานว่า “ ... สำหรับในการมอบหมายงานให้แก่ทีมงานนั้นผมค่อนข้างจะให้เกียรติกับทีมงานในการทำงานของแต่ละคนซึ่งมีหน้าที่

ความรับผิดชอบเป็นที่รู้กันอยู่แล้ว ดังนั้นเราก็จะไม่ค่อยเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องที่เป็นรายละเอียดของเนื้องานนั้นๆ เท่าไร แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาแล้วผมก็จะเข้าไปคุยและให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาานั้น ..." (นัฐพร ถนัดช่าง, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ไม่ได้เป็นผู้ตั้งการมอบหมายงานให้ทีมงานช่วยแบ่งเบาภาระในชั้นเตรียมการนี้ เพราะผู้ผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการงานต่างๆ ด้วยตัวเองทั้งหมด แต่สำหรับผู้ผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะมีลักษณะเป็นผู้ตั้งการมอบหมายงานให้กับทีมงานได้รับผิดชอบ เพราะระบบการทำงานของบริษัทเอกชนทั่วไปจะมีทีมงานมาคอยช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ต่างๆ ของผู้ผลิตราชการโทรทัศน

1.1.3 การควบคุมดูแลงบประมาณและเวลาในการผลิตราชการ

ผู้ผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้ควบคุมดูแลและจัดสรรงบประมาณด้านการผลิตราชการทั้งหมด ซึ่งจากภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันก็ส่งผลกระทบต่องบประมาณในการผลิตราชการด้วย เพราะการผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษาได้รับงบประมาณในการผลิตราชการมาจากงบประมาณของแผ่นดินเป็นหลัก จึงไม่มีเรื่องของกำไรหรือผู้สนับสนุนราชการต่างๆ มาเกี่ยวข้อง สำหรับเวลาในการผลิตราชการนั้นก็เป็นที่อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลทำให้ผู้ผลิตราชการจะต้องผลิตราชการให้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ในตารางเวลาออกอากาศ

คุณมานะ เตือเถิก นักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 และผู้ผลิตราชการโทรทัศนเพื่อการศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้กล่าวถึงการควบคุมดูแลงบประมาณและเวลาในการผลิตราชการว่า " ... หลังจากผมรู้แล้วว่าตอนนี้จะต้องผลิตราชการในกระบวนวิชาใดแล้วก็จะต้องจัดทำตารางเวลาการทำงานเพื่อผลิตราชการออกมาให้ทัน สำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดในการผลิตราชการนั้นได้มาจากงบประมาณของแผ่นดินเป็นหลัก ดังนั้นการผลิตราชการโทรทัศนที่นี้จึงไม่มีเรื่องของกำไรหรือผู้สนับสนุนราชการต่างๆ มาเกี่ยวข้อง แต่จากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันก็ได้ส่งผลทำให้งบประมาณเริ่มถูกจำกัดลดน้อยลงไป ฉะนั้นเราจะต้องรู้จักจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมในการทำงาน อีกทั้งงบประมาณในการผลิตราชการตามระเบียบราชการยังไม่เอื้อต่อ

การทำงานในด้านนี้ ได้แก่ เวลาในการทำงานด้านผลิตราชการไม่ค่อยจะเป็นไปตามเวลาการทำงานของราชการ แต่เบี่ยงเบนต่างๆ ยังคงยึดถือตามระเบียบราชการเป็นหลักหรือการเบิกจ่ายเงินต่างๆ ต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่ยุ่งยากและไม่สามารถเบิกจ่ายเงินในบางเรื่องได้ อย่างเช่น ผมอยากจะถ่ายภาพทางเรือแต่ใครจะเป็นคนจ่ายเงินค่าเช่าเรือ หรือเราต้องการจ้างช่างให้เดินเข้าฉากก็มีปัญหาเรื่องขั้นตอนความยุ่งยากของการเบิกจ่ายเงิน จนทำให้เราไม่ค่อยอยากที่จะคิดสร้างสรรค์งานมากนัก ...” (มานะ เสือเล็ก, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

จากการศึกษาผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตราชการจะเป็นผู้ควบคุมดูแลงบประมาณการผลิตราชการ โดยจะถือว่างบประมาณเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการคิดสร้างสรรค์งาน เพราะราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่มีงบประมาณค่อนข้างจะน้อย ดังนั้นผู้ผลิตราชการจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของงบประมาณที่จะได้รับจากผู้ว่าจ้างผลิตราชการ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา) นอกจากนี้ ก็ยังมีเรื่องของเวลาที่ผู้ผลิตราชการจะต้องจัดการให้เหมาะสมด้วย เพราะการผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะถูกผู้ว่าจ้างผลิตราชการเร่งให้รีบผลิตราชการเพื่อให้ทันเวลาในการออกอากาศ ดังนั้นทั้งเรื่องของงบประมาณและเวลาจึงจัดได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ผลิตราชการและคุณภาพของงานที่ผลิตขึ้นมาด้วย

คุณนรินทร์ เรื่องสวัสดิ์ ผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์งานโฆษณาและราชการโทรทัศน์ของบริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ด จำกัด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการควบคุมดูแลงบประมาณและเวลาในการผลิตราชการว่า “ ... สำหรับงบประมาณก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เราจะต้องคำนึงถึงในการคิดสร้างสรรค์งาน โดยเฉพาะกับราชการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นเราจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของงบประมาณที่จะได้รับจากลูกค้าด้วย อย่างเช่น เราจะใช้คาราทีมีชื่อเสียงหรือสร้างฉากที่หรูหราไม่ค่อยได้มากนัก เพราะราชการคนหนึ่งมีงบประมาณผลิตราชการแค่ 5 - 6 หมื่นบาทเท่านั้นเอง นอกจากนี้ก็ยังมีเรื่องของเวลาที่จะต้องรู้จักจัดการให้เหมาะสมด้วย เพราะราชการส่วนใหญ่แล้วลูกค้ามักจะเร่งเราให้รีบผลิตราชการเพื่อให้ทันเวลาในการออกอากาศ ...” (นรินทร์ เรื่องสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดตั้งงบประมาณเพื่อขออนุมัติเงินสำหรับการผลิตราชการ พร้อมทั้งเป็นผู้ควบคุมดูแลและจัดสรรงบประมาณกับเวลาให้เหมาะสมสำหรับการผลิตราชการ

1.1.4 การให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหา

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการจะเป็นผู้ดำเนินการจัดการงานต่างๆ ด้วยตัวเองมากกว่าจะเป็นผู้ตั้งกรมอบหมายงานให้กับผู้อื่น ดังนั้นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะเป็นผู้ตรวจสอบงานของตนเองที่ได้ทำไปแล้วในขั้นเตรียมการผลิตรายการ

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของงานที่ได้มอบหมายให้กับทีมงาน ได้แก่ การจัดเตรียมเอกสารต่างๆ การเขียนบทโทรทัศน์ และการติดต่อประสานงานต่างๆ เป็นต้น โดยเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในงานต่างๆ ที่ได้มอบหมายไปแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ก็จะเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้งานสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี พร้อมทั้งยังคอยให้คำปรึกษาแนะนำและความรู้ต่างๆ แก่ผู้ร่วมงานด้วย

1.1.5 การจัดเตรียมงานด้านเทคนิคและทีมงานผลิตรายการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) โดยจะทำหน้าที่ดำเนินการให้แนวความคิดหลัก (Concept) ในการผลิตรายการแก่ทีมงานแต่ละฝ่ายไปดำเนินงานสำหรับเตรียมงานการผลิตรายการในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การออกแบบเวที การออกแบบฉากและวัสดุอุปกรณ์ประกอบฉาก และการออกแบบงานกราฟฟิคต่างๆ สำหรับใช้ประกอบในงานโทรทัศน์ รวมทั้งการวางแผนงานด้านการผลิตรายการและด้านการติดต่อรายการ ได้แก่ การจัดเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการถ่ายทำรายการโดยตรง ได้แก่ กล้องโทรทัศน์ อุปกรณ์ด้านแสงไฟและเสียง เป็นต้น พร้อมทั้งติดต่อนัดหมายจองเครื่องมือถ่ายทำด้วย ทั้งนี้ งานในแต่ละส่วนจะดำเนินการไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้สามารถผลิตรายการได้เสร็จทันต่อเวลา ซึ่งลักษณะการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละคนในทีมงานจะเป็นแบบงานประจำ (Routine) ก็คือ บุคลากรแต่ละคนในทีมงานจะรู้หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบปฏิบัติกันคืออยู่แล้วว่าจะต้องปฏิบัติงานอะไรกันบ้าง

คุณอิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้อธิบายถึงการจัดเตรียมงานด้านเทคนิคและการจัดเตรียมทีมงานผลิตรายการว่า “ ... สำหรับงานผลิตรายการ

โทรทัศน์ของฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษานั้นจะต้องทำงานร่วมกับฝ่ายเทคนิคซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านเทคนิคและเครื่องมือต่างๆ และต้องทำงานร่วมกับฝ่ายโสตทัศนศึกษาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานทางด้านศิลปกรรม ได้แก่ งานกราฟฟิกและงานฉาก เป็นต้น ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของแต่ละคนก็รู้ดีอยู่แล้วว่าตนเองจะต้องทำงานอะไร ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องรู้รายละเอียดของงานที่จะสั่งการให้ทำมากนัก เพราะคนที่จะต้องรู้รายละเอียดของงานเป็นอย่างดีที่สุดก็คือ ผู้ผลิตรายการนั่นเอง อย่างเช่น เพียงแค่บอกว่าเป็นรายการสนทนาระหว่างคน 3 คน เท่านั้น ซึ่งเพียงเท่านี้ก็แทบจะผลิตรายการกันได้โดยอัตโนมัติแล้ว ... ” (อิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) โดยจะทำหน้าที่ดำเนินการให้แนวความคิดหลัก (Concept) ในการผลิตรายการแก่ทีมงานแต่ละฝ่ายไปดำเนินการจัดเตรียมงานด้านเทคนิคต่างๆ สำหรับการผลิตรายการ

1.2 บทบาทการจัดการภายนอกหน่วยงาน (The External Managerial Role)

ลักษณะการปฏิบัติงานของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการนั้นเป็นงานประจำที่จะต้องดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นปกติอยู่แล้ว โดยตำแหน่งหน้าที่ จึงไม่จำเป็นจะต้องนำเสนองานในการประกวดราคาเหมือนกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนในฐานะเป็นผู้รับจ้างผลิตรายการจะเป็นผู้เข้าไปนำเสนองานในการประกวดราคา โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะมีการเตรียมการและซักซ้อม พร้อมทั้งจัดทีมงานขึ้นมาเพื่อเข้าไปร่วมนำเสนองาน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วทีมงานนำเสนองานจะได้แก่ กรรมการผู้จัดการบริษัท ผู้ผลิตรายการ ครีเอทีฟ หรือผู้เขียนบทโทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่ติดต่อประสานงานกับลูกค้า (Account Executive)

คุณประสิทธิ์ เหล่าวิเศษธนกร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงการนำเสนองานในการประกวดราคา ว่า “ ... เราจะต้องเตรียมตัวและจัดทีมงานสำหรับเข้าไป

นำเสนองาน พร้อมทั้งซักซ้อมและวางแผนการนำเสนองานให้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุด ...” (ประสิทธิ์ เหล่าวิเศษธนการ, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ไม่จำเป็นต้องแสดงบทบาทการจัดการภายนอกหน่วยงาน เพราะมีรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่จะต้องผลิตเป็นงานประจำ (Routine) อยู่แล้ว แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนในฐานะเป็นผู้รับจ้างผลิตรายการนั้นจำเป็นต้องแสดงบทบาทการจัดการภายนอกหน่วยงาน คือ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะเป็นผู้เข้าไปนำเสนองานในการประกวดราคาด้วย

ทั้งนี้ จากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ผู้วิจัยพบว่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารก็จะส่งผลกระทบต่อนโยบายของหน่วยงานและทำให้การดำเนินงานผลิตรายการของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังนั้น การปฏิบัติงานในบางครั้งของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารในแต่ละคนที่ขึ้นมาดูแลระบบงานด้วยว่าจะอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ทำโครงการต่างๆ

คุณศุทธิณี โอภาสวาทย์ หัวหน้าหน่วยผลิตวิดิทัศน์เพื่อการศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงนโยบายที่มีผลต่อการดำเนินงานผลิตรายการว่า “ ... งานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่นี่สามารถจำกัดความคล่องตัวในการทำงานหรือทำให้การทำงานเกิดความคล่องตัวก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารแต่ละคนที่ขึ้นมาดูแลระบบงานตรงนี้ว่าจะอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ทำโครงการต่างๆ และสำหรับผู้บริหารในระดับสูงบางคนที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในส่วนนี้โดยตรงก็จะไม่ค่อยเข้าใจถึงธรรมชาติของการผลิตสื่อมากนัก อย่างเช่น ในการจัดทำงบประมาณก็จะสงสัยว่าทำไมต้องออกไปถ่ายทำนอกสถานที่หลายวันและต้องมีค่าใช้จ่ายมากเป็นต้น ...” (ศุทธิณี โอภาสวาทย์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

และจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ผู้วิจัยพบว่า นโยบายการทำงานของบริษัทถูกกำหนดขึ้นมาโดยกรรมการผู้จัดการบริษัทหรือเจ้าของบริษัท ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องถึงผลกำไรและการสร้างงานของบริษัท อย่างเช่น นโยบายการรับงานผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของแต่ละบริษัทจะคำนึงถึงความสามารถของทีมงานและเครื่องมือที่มีอยู่ในบริษัท ตลอดจนถึงเรื่องความถนัดของแต่ละบริษัทที่จะเลือกชุดวิชาผลิตรายการแตกต่างกันไป อย่างเช่น บริษัท สอทชอท

โปรดักชั่น จำกัดจะมีความถนัดในการผลิตรายการชุดวิชาภาษาอังกฤษ เพราะบริษัท ฮอทชอท โปรดักชั่น จำกัดมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญในเรื่องภาษาอังกฤษ เป็นต้น อีกทั้งในแต่ละบริษัทจะมี ลักษณะการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรแตกต่างกันไปด้วย อย่างเช่น บริษัท ช่างคิด จำกัดจะมี บุคลิกการทำงานที่เป็นลักษณะเฉพาะขององค์กร คือ ผลงานที่ออกมาจะต้องมีความสนุกและ สดุดแทรกความน่าดูเข้าไปในรายการด้วย เพราะบริษัท ช่างคิด จำกัดได้กำหนดจุดขายของ บริษัทที่แตกต่างไปจากบริษัทอื่นๆ โดยเลือกที่จะนำเสนอบุคลิกลักษณะของครูช่าง (เจ้าของ บริษัท) เข้ามาในการนำเสนอรายการ ซึ่งก็มีผลทำให้บริษัท ช่างคิด จำกัดมักจะได้รับงานที่ เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยและศิลปะ เป็นต้น

คุณสุมิตรา มโนวรรณ กรรมการรองผู้จัดการบริษัท ช่างคิด จำกัด และผู้ควบคุมการผลิต และสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึง นโยบายการดำเนินงานผลิตรายการว่า “ ... บริษัทช่างคิดจะทำงานกันแบบค่อนข้างจะสบายๆ โดยยึดถือระบบการทำงานกันเป็นทีม สำหรับในการวางแผนงานผลิตรายการนั้นเราจะมีแนว ทางหลักในการทำงาน คือ จะต้องทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายของลูกค้าที่ต้องการให้รายการ สามารถสอนนักเรียนให้เข้าใจได้เป็นอย่างดีที่สุด โดยมีสิ่งหนึ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะในการ ทำงานของบริษัทเรา ซึ่งเป็นการแสดงออกมาถึงบุคลิกลักษณะของครูช่างก็คือ งานของเราต้อง สนุกด้วยการสอดแทรกความน่าดูเข้าไปในรายการด้วย เพราะงานถ้าไม่สนุก คนก็ไม่ดูเหมือนกับงานนั้นกลายไปเสียแล้ว และนี่ก็คือบุคลิกการทำงานที่เป็นลักษณะเฉพาะของ องค์กรเรา...” (สุมิตรา มโนวรรณ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า นโยบายเป็นปัจจัยที่มีผลต่อบทบาท การจัดการของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ส่วนปัจจัยที่มี ผลต่อบทบาทการจัดการของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ได้แก่ นโยบาย ความถนัดของบุคลากรในแต่ละบริษัท และการสร้างภาพลักษณ์

2. บทบาทของผู้สร้างสรรค์สื่อ (The Media Creative Specialists)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนเป็น ผู้ออกแบบและสร้างสรรค์รายการ โดยมีงบประมาณในการผลิตรายการเป็นปัจจัยสำคัญที่มี ผลต่อการคิดสร้างสรรค์รายการของผู้ผลิตรายการ ได้แก่ การเลือกผู้ร่วมรายการที่มีชื่อเสียง การเลือกใช้สถานที่ถ่ายทำ การจัดสร้างฉากและวัสดุอุปกรณ์ประกอบฉาก เป็นต้น ดังนั้น ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจำเป็นต้องคิดสร้างสรรค์รายการให้เหมาะสมกับ

งบประมาณที่มีอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ บทบาทของผู้สร้างสรรค์สื่อมีภาระงานที่ต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์เนื้อหา การเก็บรวบรวมข้อมูล การออกแบบสร้างสรรค์รายการ การจัดทำโครงการนำเสนอและบทโทรทัศน์ในแต่ละรายการอย่างคร่าวๆ สำหรับการขออนุมัติการผลิตรายการ และการเขียนบทโทรทัศน์และตรวจสอบความถูกต้อง

2.1 การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

เป็นการกำหนดทิศทางของรายการเพื่อให้รายการนั้นเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อันได้แก่ เพศ วัย ภูมิหลังทางวัฒนธรรม พื้นฐานการศึกษาหรือระดับของความรู้ที่สัมพันธ์กับเนื้อหาของรายการที่ผลิต อีกทั้งยังเป็นการให้รายละเอียดแก่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของรายการ การเขียนบทโทรทัศน์ การกำกับรายการ ทั้งนี้ จากการศึกษาจากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาไม่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เพราะลักษณะธรรมชาติของรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่ผลิตขึ้นมานั้น ได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ดังนั้น กลุ่มเป้าหมายหลักของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาก็คือนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ส่วนกลุ่มเป้าหมายของมหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก็คือ นักศึกษาในระดับปริญญาตรี

คุณถนัดดาวัลย์ ธนอมศักดิ์ นักวิชาการศึกษา 6 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประจำหมวดวิชาภาษาไทย ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของรายการว่า “ ... นอกเหนือจากการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเราก็ยังจะต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายกันด้วย แต่บังเอิญว่ากลุ่มเป้าหมายของเราชัดเจนอยู่แล้วก็คือ นักเรียน นั่นเอง ซึ่งถ้าพูดถึงรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาตั้งแต่เด็กจนไปถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายก็จะเป็นที่ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา แต่ถ้าเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในระดับปริญญาตรีก็ต้องเป็นที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ... ” (ถนัดดาวัลย์ ธนอมศักดิ์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนก็ไม่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเช่นเดียวกัน เพราะส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานราชการหรือศูนย์เทคโนโลยีทาง

การศึกษาซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างนั้น ได้มีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้กับหน่วยงานเอกชนที่เข้ามารับจ้างผลิตรายการแล้วตั้งแต่การประกาศจัดจ้างผลิตรายการโทรทัศน์ว่าจะผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในชุดวิชาและระดับชั้นการศึกษาใด

คุณพรชัย ภัทรวุฒิวงศ์ กรรมการผู้จัดการบริษัท สอทซอท โปรดักชั่น จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของรายการว่า “ ... ถูกจ้างให้เพียงหัวข้อว่ารายการเรื่องนี้จะสอนเกี่ยวกับอะไรและมีกลุ่มเป้าหมายคือใครเท่านั้น ดังนั้นเราก็เพียงแต่ทำรายการไปตามที่ถูกจ้างไว้ ... (พรชัย ภัทรวุฒิวงศ์, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนไม่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เพราะลักษณะธรรมชาติของรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่ผลิตขึ้นมานั้น ได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนอยู่ในตัวเนื้อหาของวิชานั้นๆ อย่างเช่น รายการชุดวิชาคณิตศาสตร์ 1 (เลือก) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียน กระบวนวิชาภาษาไทย (TH 101) และชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทย์และโทรทัศน์ เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์เนื้อหา

เป็นการคัดเลือกเนื้อหาและกำหนดจุดเน้นของเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ เพื่อนำมาใช้ผลิตเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา โดยจากการศึกษากลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์มีการวิเคราะห์เนื้อหาก่อนที่จะผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแต่ละคนจะมีฐานะเป็นนักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (Educational Technologist & Communicator) ด้วย ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (Content Expert) ในการพัฒนาเนื้อหาวิชาการเบื้องต้นก่อนที่จะออกไปเป็นรายการโทรทัศน์

คุณประพันธ์ หงษ์จินดา เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้อธิบายถึงการวิเคราะห์เนื้อหารายการว่า “ ... เราจะเริ่มเตรียมงานกันตั้งแต่คัดเลือกชุดวิชาและวิเคราะห์เนื้อหาที่จะทำกันก่อน เสร็จแล้วเราก็นำเอาเนื้อหาที่เราไปค้นคว้ามาไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์ที่เราไปเชิญมาจากสถาบันทางการศึกษาต่างๆ ได้ช่วยกันวิเคราะห์เนื้อหากันอีกทีหนึ่ง

ก่อนว่า เนื้อหานี้ตรงกับหลักสูตรใหม่และเนื้อหาส่วนไหนที่จะดึงออกมาเพื่อเสริมหลักสูตรให้เข้มข้นขึ้น ...” (ประพันธ์ หงษ์จินดา, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดประชุมทีมงานและร่วมวิเคราะห์เรียบเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ว่าจ้าง (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา) เป็นผู้กำหนดให้ไว้ในแบบกำหนดการว่าจ้างผลิตรายการ เพื่อนำผลการวิเคราะห์และการกำหนดจุดเน้นของเนื้อหาไปใช้สำหรับจัดทำโครงการนำเสนอในการเข้าร่วมการประกวดราคา

คุณประสิทธิ์ เหล่าวิเศษธนการ ผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการบริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงการวิเคราะห์เนื้อหารายการว่า “ ... ในขณะนั้นบริษัทของเรากำลังติดคั้งงานกับกลุ่มอาจารย์ผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ ดังนั้นเราจึงตัดสินใจเลือกประมุขงานผลิตรายการชุดวิชาคณิตศาสตร์ โดยก่อนที่จะเริ่มทำรายการเราจะต้องมีการประชุมกับคณะอาจารย์ในทีมงานของบริษัทก่อนโดยยึดหลักการทำรายการให้สนุกน่าสนใจและชวนติดตาม ต่อจากนั้นก็วิเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงเนื้อหาออกมาตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ว่าจ้างกำหนดมาแล้วโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นเจ้าของงาน ... ” (ประสิทธิ์ เหล่าวิเศษธนการ, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนมีการวิเคราะห์เนื้อหาก่อนที่จะผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นงานที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับทั้งในงานการเรียนการสอนและงานโทรทัศน์ เพราะทั้งนี้ก่อรูปแบบการสอนและบุคลากรด้านผลิตรายการ อันได้แก่ ผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ และผู้เขียนบทโทรทัศน์ จะต้องเข้าใจเนื้อหาที่จะผลิตให้เป็นอย่างดีและแตกฉานเพื่อที่จะสามารถผลิตรายการและสื่อสารออกไปยังผู้ชมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและบรรลุในจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ จากการศึกษาจากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงาน

ราชการเป็นผู้ทำการวิจัยและค้นคว้าหาข้อมูล (Researcher) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยการอ่านและศึกษาจากตำราในหลักสูตร หรือจากเอกสารและหนังสือต่างๆ รวมทั้งยังมีการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยการศึกษาจากผู้หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องวิชานั้นๆ หรือการลงไปสำรวจหาข้อมูลจากสถานที่และสถานการณ์จริง

คุณศุภธินี โอบายวาทย์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้อธิบายถึงการวิจัยและค้นคว้าข้อมูลว่า “ ... ข้อมูลที่นำมาใช้เขียนบทโทรทัศน์นั้นอยู่ในหนังสือประกอบชุดวิชาของเราเป็นแกนหลัก แต่ถ้าข้อมูลในนั้นเขียนไว้น้อยแล้ว เราก็ต้องไปค้นหาข้อมูลจากหนังสือเล่มอื่นๆ ในห้องสมุดเพิ่มเติม และอีกประการหนึ่งก็คือ การไปดูสถานการณ์จริง อย่างเช่น เอมที่ผ่านมามีคนทำชุดวิชาหลักการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งดิฉันคิดว่าจะนำเสนอกระบวนการประชาสัมพันธ์ว่าในการทำงานจริงๆ แล้วมีกี่ขั้นตอน และเขาทำงานกันอย่างไร ดังนั้นดิฉันจึงต้องลงไปหาข้อมูลจากสถานที่จริง (Primary Source) ... ” (ศุภธินี โอบายวาทย์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะได้รับการแนะนำข้อมูลสำหรับการผลิตรายการส่วนหนึ่งมาจากผู้ว่าจ้าง และสำหรับการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมนั้น นอกจากผู้ผลิตรายการจะเป็นผู้ค้นคว้าหาข้อมูลเองแล้วก็มีทีมงานในบริษัทมาช่วยค้นคว้าหาข้อมูลสำหรับการผลิตรายการด้วย

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้ทำการวิจัยและค้นคว้าหาข้อมูล (Researcher) ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะมีทีมงานในบริษัทมาช่วยค้นคว้าหาข้อมูลสำหรับการผลิตรายการ

2.4 งานออกแบบสร้างสรรค์รายการ

เป็นการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้ออกมาในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้ชมรายการเกิดความสนใจและติดตามรับชมรายการโดยตลอด ซึ่งรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นมิได้มีเพียงรูปแบบรายการที่มีครูโทรทัศน์มาขึ้นบรรยายอยู่หน้ากล้องโทรทัศน์เพียงอย่างเดียว แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสามารถที่จะเลือกและสร้างสรรค์รูปแบบของรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาได้เช่นเดียวกับรายการโทรทัศน์ประเภทอื่นๆ อย่างเช่น ในรูปแบบของละคร รายการข่าว รายการสนทนาหรือสัมภาษณ์ รายการเกม รายการสารคดี

ราชการนิตยสาร เป็นต้น ทั้งนี้ จากการศึกษากลุ่มผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการมีฐานะเป็นนักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (Educational Technologist & Communicator) จึงสามารถสร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอรายการได้อย่างอิสระ

คุณมานะ เสือเล็ก เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้อธิบายถึงการออกแบบสร้างสรรค์รายการว่า “ ... หลังจากที่ทางภาควิชาได้จัดประชุมกันและกำหนดรายชื่ออาจารย์ที่จะมารับผิดชอบการผลิตราชการโทรทัศน์ในกระบวนวิชาดังกล่าวนี้แจ้งกลับมาให้กับผมได้ทราบแล้ว ผมก็จะเข้าไปพบกับอาจารย์เพื่อพูดคุยเบื้องต้นเกี่ยวกับการผลิตรายการ ซึ่งอาจารย์ที่จะมารับผิดชอบการผลิตรายการอาจมีคนเดียวหรือหลายคนต่อหนึ่งกระบวนวิชาก็ได้ โดยสิ่งหนึ่งที่ผมจะพูดคุยกับอาจารย์ผู้สอนก็คือ รูปแบบการนำเสนอรายการ อย่างเช่น แทนที่อาจารย์ผู้สอนจะมานั่งพูดตามหนังสือเพียงอย่างเดียว เราก็จะให้ข้อเสนอแนะรูปแบบการนำเสนอต่างๆ แก่อาจารย์ว่า เนื้อหาที่พูดถึงเรื่องอารยธรรมอียิปต์นั้น ถ้าผมจะเอาภาพต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้นมาแทรกทีละภาพจะสามารถทำได้ไหม ซึ่งผมก็จะลงเขียนเป็นบทสารคดีเพื่อที่จะให้เชื่อมโยงกันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอารยธรรมอียิปต์ หรืออาจจะเสนอแนะให้ใช้เสียงนักบรรยายระดับอาชีพและการใช้เสียงคนตรีประกอบต่างๆ เพื่อทำให้รายการเกิดความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งก็เหมือนเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างผมที่มีหน้าที่ในการผลิตสื่อและสร้างสรรค์รูปแบบรายการกับอาจารย์ผู้สอน ทั้งนี้ ก็มีอาจารย์ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับผมเหมือนกัน เพราะอาจารย์แต่ละท่านมีความคิดและภาระกิจหน้าที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นถ้าหากอาจารย์ให้ความร่วมมือสูงแล้วเราก็สามารถนำเสนอความคิดในการผลิตรายการได้มาก แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่อาจารย์คิดภารกิจทางด้านการสอนหรือมีงานบริหารด้วยแล้ว เราก็จะไม่สามารถสร้างสรรค์รายการได้มากนัก หลังจากที่ได้ร่วมกันปรึกษาและกำหนดรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาวิชาในแต่ละช่วงของรายการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผมก็นำเอาเนื้อหาที่อาจารย์ให้มาทำความเข้าใจกันอีกครั้งก่อนที่จะเขียนขึ้นมาใหม่อยู่ในรูปแบบของบทโทรทัศน์ ... ” (มานะ เสือเล็ก, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดการประชุมทีมงาน และเป็นผู้ให้แนวความคิดหลัก (Concept) แก่ทีมงานในการร่วมกันสร้างสรรค์รายการ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการ

คุณจรัญ ดันชนะสาร ผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ของบริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ได้อธิบายถึงการ

ออกแบบสร้างสรรค์รายการว่า “... ผมจะเป็นแกนหลักในการคิดแนวคิดหลักและรูปแบบในการนำเสนอรายการ โดยเราจะนำเอาเนื้อหาที่ได้วิเคราะห์ตามหลักวิชาการแล้วนั้นมาคิดรูปแบบวิธีการนำเสนอรายการ ซึ่งอาจนำเนื้อหาวิชามาผสมผสานกับเทคนิคการนำเสนอทางโทรทัศน์ ด้วยวิธีการใช้กราฟฟิคคอมพิวเตอร์หรือทำเป็นละครก็ได้ เพื่อให้ผู้ชมดูแล้วเข้าใจเกิดความสนใจติดตามชม รวมทั้งเราจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียบเรียงเนื้อหาและเรื่องราวต่างๆ ให้สามารถดำเนินเรื่องไปได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจด้วย โดยส่วนใหญ่แล้วผมจะเป็นผู้วางแนวคิดหลักในชุดวิชาคณิตศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์ เพราะผมค่อนข้างจะมีความรู้ทางด้านนี้มาพอสมควร อย่างเช่น การทำรายการชุดวิชาวิทยาศาสตร์นั้นผมมักจะเน้นการสร้าง ความเข้าใจให้แก่ผู้ชมด้วยการใช้หลักของการลงมือปฏิบัติ เพราะการให้อาจารย์เก่งๆ มาสอนโดยเขียนบนกระดานนั้นไม่ค่อยจะน่าสนใจ ดังนั้นเราควรจะทำอะไรก็ได้ให้ผู้ชมเห็นและเข้าใจง่ายๆ ด้วยการใช้กราฟฟิคต่างๆ หรือแอนิเมชันประกอบกับการใช้สถานการณ์จำลองต่างๆ มานำเสนอ เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจ...” (จรัญ ดันชนะสาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ออกแบบสร้างสรรค์รายการ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบและวิธีการนำเสนอรายการ

2.5 การจัดทำโครงการนำเสนอและบทโทรทัศน์ในแต่ละรายการอย่างคร่าวๆ สำหรับการขออนุมัติการผลิตรายการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้เขียนโครงการนำเสนอการผลิตเองทั้งหมด เพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณในการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

คุณถนัดดาวัลย์ ฉนวนมัตย์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการจัดทำโครงการนำเสนอรายการว่า “... การเขียนโครงการนำเสนอการผลิตรายการนั้นเป็นหน้าที่ผู้ผลิตรายการที่จะต้องทำเรื่องขึ้นไปขออนุมัติการผลิตรายการและงบประมาณก่อนที่จะเริ่มทำรายการกัน...” (ถนัดดาวัลย์ ฉนวนมัตย์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้เขียนโครงการนำเสนอสำหรับเข้าร่วมการประกวดราคา แต่ในส่วนของรายละเอียดอื่นๆ อย่างเช่น บทโทรทัศน์

ในแต่ละรายการอย่างคร่าวๆ นั้นจะมีการมอบหมายงานให้กับทีมงานช่วยกันทำ เพื่อให้ทำงานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนด

คุณสุมิตรา มโนวรรณ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงการจัดทำโครงการนำเสนอราชการว่า “ ... หลังจากประชุมทีมงานเสร็จแล้วดิฉันก็จะเป็นคนเขียนโครงการนำเสนอการประมูลงาน เพราะคนที่เขียนโครงการนำเสนอนี้ไม่ใช่ใครก็เป็นคนเขียนได้ แต่จะต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงกระบวนการทำงานในทุกขั้นตอนเหมือนกับเป็นการทำเทปรายการโทรทัศน์เรื่องหนึ่งขึ้นมา เพียงแต่อยู่ในรูปของเอกสารที่ทำให้ถูกคำสามารถมองเห็นภาพโดยรวมของงานทั้งหมดได้ว่า เราต้องการนำเสนอเนื้อหาอะไรบ้างและอย่างไรในรายการส่วนใหญ่แล้วดิฉันจะเป็นคนเขียนโครงการนำเสนอนี้เอง แต่ในรายละเอียด อย่างเช่น เรื่องย่อของเนื้อหาในแต่ละรายการนั้นก็อาจจะแบ่งให้ทีมงานช่วยกันเขียนบ้าง เพื่อให้ทำงานเสร็จทันเวลา ... ” (สุมิตรา มโนวรรณ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้เขียนโครงการนำเสนองานผลิตเองทั้งหมด เพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณในการผลิตรายการ ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้เขียนโครงการนำเสนอสําหรับเข้าร่วมการประกวดราคา

2.6 การเขียนบทโทรทัศน์และตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการมีฐานะเป็นนักเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (Educational Technologist & Communicator) จึงสามารถเขียนบทโทรทัศน์ได้เองทั้งหมด โดยมีผู้เชี่ยวชาญประจำวิชาเป็นที่ปรึกษาความถูกต้องด้านเนื้อหา ซึ่งลักษณะการเขียนบทโทรทัศน์ของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการโดยส่วนใหญ่แล้วจะยังไม่ได้เขียนบทโทรทัศน์ให้เป็นบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์ (The Fully Script) เสร็จในขั้นเตรียมการนี้ แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะเขียนเป็นเทอบทโทรทัศน์คร่าวๆ สำหรับการถ่ายทำเท่านั้น เพื่อให้ผู้ผลิตรายการและทีมงานสามารถมองเห็นรายการเป็นรูปธรรมในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี การเขียนบทโทรทัศน์ในลักษณะบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์หรือบทโทรทัศน์คร่าวๆ นั้นก็ยังขึ้นอยู่กับลักษณะความถนัดและทักษะเฉพาะตัวของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์แต่ละคนด้วย เพราะลักษณะธรรมชาติของเนื้อหาวิชาและรูปแบบการ

นำเสนอรายการ อย่างเช่น รายการสนทนาหรือรายการที่มีการสัมภาษณ์นั้น ผู้เขียนบทโทรทัศน์ ยังไม่สามารถจะเขียนรายละเอียดในส่วนคำตอบของผู้สนทนาหรือผู้ให้สัมภาษณ์ได้

คุณสุทธิณี โอบายวาทย์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้อธิบายถึง การเขียนบทโทรทัศน์และตรวจสอบความถูกต้องว่า “ ... คิดฉันจะนำเนื้อหาทั้งหมดมาเขียน เป็นบทโทรทัศน์ ซึ่งบทโทรทัศน์บางทีเราก็ยังไม่เขียนให้เสร็จในขั้นเตรียมการนี้ เพียงแค่เขียน เป็นแค่โครงร่างเท่านั้นว่า ถ้าดับที่หนึ่งและถ้าดับที่สองจะเป็นอะไรเท่านั้น แต่เราก็จะต้องมี ขอบเขตของเนื้อหาที่เราจะทำก่อนว่าเราจะพูดถึงอะไรและตรงไหนบ้าง เพราะเดี๋ยวนี้เรามี ประสบการณ์ค่อนข้างมากและเรื่องทุกอย่างก็อยู่ในหัวของเราแล้วว่าจะถ่ายทำอะไรบ้าง ดังนั้น จะให้ช่างภาพไปถ่ายภาพมาก่อน แล้วเมื่อถึงเวลาตัดต่อเราก็ขอจับภาพเหล่านี้ไปส่ง ไปในรายการ จากนั้นจึงค่อยมาเขียนรายละเอียดเป็นบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์ในภายหลัง ซึ่งวิธีการทำรายการ โทรทัศน์แบบนี้ทางทีมงานผลิตรายการของสถานีโทรทัศน์บีบีซีที่ประเทศอังกฤษเขาทำกัน แต่วิธีการนี้ก็มิใช่ข้อเสียอยู่เหมือนกันตรงที่ในบางครั้งเราก็จะขาดบางจุดที่เป็นรายละเอียด ไป อย่างเช่น ถ้าเราเขียนบทโทรทัศน์เสร็จสมบูรณ์ก่อนเราก็จะรู้ได้ว่าเราจะตั้งให้ช่างภาพถ่ายภาพ อะไรบ้างและภาพที่ถ่ายนั้นเราต้องการภาพขนาดไหนเพื่อนำมาใช้ได้ในเวลาตัดต่อ และในการ ทำบทโทรทัศน์แต่ละครั้งก็จะต้องมีการติดต่อผู้เชี่ยวชาญประจำวิชาเพื่อมาตรวจสอบความ ถูกต้องของเนื้อหาด้วย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของชุดวิชานั้นๆ ด้วยเหมือนกัน อย่างเช่น ในชุดวิชาบัญชีนั้นเราจะต้องมีการส่งบทโทรทัศน์ให้อาจารย์ประจำชุดวิชาได้ตรวจสอบความ ถูกต้องของเนื้อหาทีละบ่อๆ แต่โดยทั่วไปแล้วพวกเราบางคนก็ทำงานกันเป็นระบบดี โดยเริ่ม ตั้งแต่เขียนบทเสร็จแล้วเอาไปให้อาจารย์ประจำชุดวิชาตรวจว่า เห็นด้วยไหมกับเนื้อหาทางด้าน ภาพและเสียงในบทโทรทัศน์ ... ” (สุทธิณี โอบายวาทย์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนนั้น นอกจากจะเป็น ผู้เขียนบทโทรทัศน์เองแล้วก็ยังได้แบ่งหน้าที่การเขียนบทโทรทัศน์นี้ให้กับทีมงานด้วย เพื่อเป็น การแบ่งเบาภาระหน้าที่และทำให้งานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะ เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของบทโทรทัศน์ในขั้นคอนสตรัคชั่นก่อนที่จะส่ง ไปให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการได้ตรวจพิจารณาก่อนนำไปใช้ผลิตรายการ ดังนั้นปัจจัยในเรื่องของ เวลาจึงเป็นตัวกำหนดที่ทำให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จำเป็นต้องแบ่งสรรหน้าที่การเขียนบท โทรทัศน์ให้แก่ทีมงานช่วยเขียนบทโทรทัศน์ นอกจากนี้ ปัจจัยยังพบอีกว่า ในชุดวิชาที่มีลักษณะ เนื้อหาที่ค่อนข้างจะยาก อย่างเช่น ชุดวิชาคณิตศาสตร์ และชุดวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ทางบริษัทเอกชนเหล่านี้ก็จะมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชาของบริษัทเป็นผู้วิเคราะห์และ

จัดเตรียมเนื้อหาของบทโทรทัศน์ให้กับทางบริษัท ก่อนที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะนำเอามาเรียบเรียงใหม่ให้เป็นบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์แบบ

คุณจรัญ ดันธนะสาร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงการเขียนบทโทรทัศน์และตรวจสอบความถูกต้องว่า “ ... ผมก็มีส่วนร่วมในงานเขียนบทโทรทัศน์ด้วยเหมือนกัน เพราะผมชอบเขียนบทโทรทัศน์แต่จะให้เขียนเพียงคนเดียวก็ไม่ไหว เพราะเรายังมีงานอย่างอื่นอีกที่จะต้องทำ ดังนั้นผมจะจัดทีมเขียนบทโทรทัศน์ขึ้นมาแล้วแบ่งงานกันเขียน โดยผมจะเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของบทโทรทัศน์ในขั้นต้นสุดท้ายก่อนที่จะส่งให้เจ้าของงานเสมอ แต่ถ้าหากเป็นวิชาๆ ที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญช่วยดูความถูกต้องของเนื้อหาแล้ว ผมก็จะมีกลุ่มทีมงานอาจารย์ของบริษัทเป็นผู้วิเคราะห์และจัดเตรียมเนื้อหาของบททางด้านวิชาการมาให้ แล้วผมก็นำเอามาเขียนเรียบเรียงกันใหม่ตามวิธีการนำเสนอของเรา พร้อมทั้งใส่รายละเอียดของการนำเสนอทั้งภาพและเสียง รวมทั้งกราฟฟิคต่างๆ ที่จะนำมาใช้ประกอบการนำเสนอในรายการจนกลายเป็นบทที่สมบูรณ์ จากนั้นจึงค่อยนำเอาบทโทรทัศน์นี้ไปส่งให้กับลูกค้าได้พิจารณาดูพร้อมทั้งตรวจแก้ไขจนเป็นที่พอใจของลูกค้าก่อนที่จะนำไปใช้ผลิตรายการต่อไป ... ” (จรัญ ดันธนะสาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้เขียนบทโทรทัศน์เองทั้งหมด ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนนั้นนอกจากจะเป็นผู้เขียนบทโทรทัศน์เองแล้วก็ยังได้แบ่งหน้าที่การเขียนบทโทรทัศน์นี้ให้กับทีมงานด้วย เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่และทำให้งานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

3. บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร

(The Communication Facilitators)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ติดต่อประสานงานทางการสื่อสาร (Communication Liaison) ทั้งภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงาน โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีบทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสารที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การจัดหาผู้ร่วมรายการ และการจัดหาและเตรียมสถานที่

3.1 การจัดหาผู้ร่วมราชการ

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตราชการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้กำหนดและดำเนินการจัดหาผู้ร่วมราชการ ได้อย่างเหมาะสมกับราชการที่ได้ออกแบบไว้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นวิทยากร พิธีกร ผู้แสดง หรือผู้ร่วมราชการอื่นๆ ทั้งนี้ ผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อศึกษามีหลักเกณฑ์ในการเลือกผู้ร่วมราชการที่มีความชำนาญและมีความน่าเชื่อถือเป็นสำคัญ โดยยึดถือลักษณะธรรมชาติของราชการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่จะต้องเน้นความถูกต้องของเนื้อหา พร้อมทั้งยังจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นในราชการ

คุณอิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์ นักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 และผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้กล่าวถึงการจัดหาผู้ร่วมราชการว่า “ ... ผมยังจะต้องจัดหาและคัดเลือกวิทยากรหรือผู้แสดง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ เพราะราชการจะมีลักษณะเป็นการสอนประกอบรูปภาพและกราฟฟิคต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ในห้องสตูดิโอ จึงต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญและมีความน่าเชื่อถือเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผมเคยคิดว่าหากอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมาก แต่ไม่สามารถนำมาเป็นผู้นำเสนอได้ก็ควรจะใช้นักแสดงระดับมืออาชีพที่มีหน้าตาดีและมีความสามารถในการพูดได้อย่างถูกต้องและน่าฟัง มาเป็นผู้นำเสนอแทนอาจารย์ แต่ในความรู้สึกของคนไทยอาจถือว่าเป็นการลบหลู่ครูบาอาจารย์ ดังนั้นผมจึงยังไม่สามารถทำได้ตามความคิดนี้ ... ” (อิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะเป็นผู้กำหนดการจัดหาผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชาและผู้นำเสนอในราชการ ได้แก่ วิทยากร พิธีกร ผู้แสดง และผู้ร่วมราชการอื่นๆ เพื่อนำรายชื่อดังกล่าวทั้งหมดมาเขียนในโครงการนำเสนอสำหรับเข้าร่วมการประกวดราคา เพราะการรับจ้างผลิตราชการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องระบุรายชื่อของผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชาและผู้นำเสนอในราชการเสมอ และเมื่อบริษัทได้รับคัดเลือกให้ผลิตราชการแล้วก็จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดตกลงกันในเอกสารสัญญาโครงการนำเสนอการเข้าร่วมการประกวดราคาด้วย ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญประจำชุดวิชานั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญในทางด้านนั้นๆ และจะต้องเป็นที่ยอมรับของผู้ว่าจ้างผลิตราชการด้วย

คุณรินทร์ เรืองสวัสดิ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึง การจัดหาผู้เชี่ยวชาญประจำสาขาและผู้นำเสนอในรายการว่า “ ... การทำบทรายการโทรทัศน์ เพื่อการศึกษานั้นเราจะต้องพึ่งพาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้เป็นอันดับแรกในการมาดูแลเนื้อหา ให้กับเรา ซึ่งเราจะต้องตกลงกับลูกค้ากันก่อนในตั้งแต่เริ่มนำเสนอโครงการประมาณงานว่า ทางบริษัทจะให้อาจารย์คนใดมาดูแลเนื้อหาทางด้านวิชาการ โดยในบางครั้งการหาอาจารย์ ที่ปรึกษาก็อาจต้องขึ้นอยู่กับความพอใจและการยอมรับของลูกค้าด้วยเหมือนกัน สำหรับการ เลือกใช้ผู้บรรยายและวิทยากรหรือตัวแสดงที่เป็นอาจารย์หรือนักแสดงนั้นจะต้องคำนึงถึง ลักษณะของชุดวิชาด้วย ซึ่งเราจะกำหนดไว้ในเอกสารสัญญาที่เป็นโครงการนำเสนอรายการ สำหรับการประมาณงานเลข อย่างเช่น ถ้าเป็นรายการชุดวิชาคณิตศาสตร์เราก็จะใช้อาจารย์ที่มี ชื่อเสียงในด้านนั้น แต่ถ้าเป็นรายการที่เกี่ยวกับอาชีพซึ่งมีเนื้อหาที่ได้มาตรฐานตามหลักสูตร ของกระทรวงศึกษาธิการอยู่แล้ว เราก็สามารถใช้คารานักแสดงมาเป็นพิธีกรในรายการได้เพื่อ ทำให้รายการมีสีสันน่าดู และก็จะให้อาจารย์มาเป็นผู้สอนในสตูดิโอ ... ” (นรินทร์ เรืองสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ใน หน่วยงานราชการเป็นผู้กำหนดและดำเนินการจัดหาผู้ร่วมรายการให้เหมาะสมกับรายการที่ได้ ออกแบบไว้แล้ว ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะเป็น ผู้กำหนดการจัดหาผู้เชี่ยวชาญประจำสาขาและผู้นำเสนอในรายการ เพื่อนำรายชื่อดังกล่าว ทั้งหมดมาเขียนในโครงการนำเสนอสำหรับเข้าร่วมการประกวดราคา

3.2 การจัดหาและเตรียมสถานที่ ได้แก่ การจัดเตรียมสถานที่สำหรับการถ่ายทำใน ห้องจัดรายการ (Studio) หรือการติดคอของอนุญาตใช้สถานที่สำหรับการถ่ายทำนอกสถานที่

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้กำหนดการจัดหาและเตรียมงานด้าน สถานที่ถ่ายทำตามที่ได้ออกแบบไว้ โดยถ้าหากเป็นการผลิตรายการในสถานที่ที่จะมีการจอง ห้องจัดรายการ (Studio) พร้อมทั้งจัดเตรียมการด้านต่างๆ สำหรับการใช่ห้องจัดรายการ (Studio) นั้นเพื่อผลิตรายการ แต่ถ้าเป็นการผลิตรายการนอกสถานที่นั้น ผู้ผลิตรายการจะเป็นผู้จัดหาและ ดำเนินการขออนุญาตเจ้าของสถานที่ด้วย

คุณทีไทรพรณ ปุกหุด หัวหน้าศูนย์บริการการสอนทางวิทยุและโทรทัศน์ ประจำสำนัก เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงาน

ราชการได้กล่าวถึงการจัดหาและเตรียมสถานที่ว่า “ ... ก่อนผลิตรายการเราก็จะต้องไปจองห้องสตูดิโอเพื่อใช้บันทึกเทปการบรรยายของอาจารย์ผู้สอน โดยดิฉันจะทำหน้าที่เป็นผู้ติดค้อนัดหมายกับอาจารย์ผู้สอนให้มีเวลาว่างมาบันทึกเทปรายการตรงกับเวลาที่จองห้องสตูดิโอ ซึ่งในระหว่างนี้ดิฉันก็ต้องปรึกษาและนัดหมาย ทีมงานทางด้านเทคนิคในห้องสตูดิโอ ได้แก่ ฝ่ายช่างภาพ ฝ่ายแสง ฝ่ายเสียง ฝ่ายฉาก และฝ่ายกราฟฟิกด้วยว่ารูปแบบรายการอย่างไร และสิ่งที่เราต้องการมีอะไรบ้าง แต่ถ้าเป็นการถ่ายทำนอกสถานที่แล้ว เราก็ต้องเริ่มพูดคุยเบื้องต้นและติดต่อกับเจ้าของสถานที่ถ่ายทำก่อน โดยส่วนใหญ่แล้วจะพูดคุยกันทางโทรศัพท์ก่อนแล้วค่อยทำหนังสือไปขออนุญาตใช้สถานที่ถ่ายทำ ... ” (พิไลพรหม ปุกหุด, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะเป็นผู้กำหนดการจัดหาและเตรียมงานด้านสถานที่ตามที่ได้ออกแบบไว้ โดยถ้าหากเป็นการผลิตรายการในสถานที่ก็จะมีการจองห้องจัดรายการ (Studio) พร้อมทั้งจัดเตรียมการด้านต่างๆ สำหรับการใช้อุปกรณ์จัดรายการ (Studio) นั้นเพื่อผลิตรายการ แต่สำหรับการผลิตรายการนอกสถานที่นั้น ผู้ผลิตรายการก็จะเป็นผู้จัดหาสถานที่ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาอาจจะมอบหมายงานให้กับผู้ช่วยผู้ผลิตรายการหรือเจ้าหน้าที่ประสานงาน (Account Executive) เป็นผู้ติดต่อกับขออนุญาตใช้สถานที่

คุณพรชัย กัทรวุฒิวงศ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการจัดหาและเตรียมสถานที่ว่า “ ... เราก็จะวางแผนเตรียมตัวถ่ายทำโดยเริ่มหาสถานที่ถ่ายทำก่อนว่า จะใช้สถานที่ที่ไหนสำหรับการถ่ายทำ ซึ่งก็มีอีกว่า จะถ่ายทำในสตูดิโอหรือจะถ่ายทำตามสถานที่ต่างๆ สำหรับการถ่ายทำในสตูดิโอ เราก็ต้องไปติดต่อกับของจองเวลาเช่าห้องสตูดิโอกันก่อน แต่ถ้าเป็นการถ่ายทำนอกสถานที่นั้นเราก็มักจะเลือกใช้สถานที่ที่สะดวกสำหรับการทำงานของเรา อย่างเช่น ในร้านอาหารหรือห้างสรรพสินค้าที่อยู่ในละแวกนี้ หลังจากนั้นเราก็จะไปสำรวจความเหมาะสมของสถานที่นั้นก่อนว่า ตรงกับเนื้อหาของบทหรือไม่ และมีความสะดวกในการถ่ายทำหรือเปล่า รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายสำหรับการใช้สถานที่ที่ไม่สูงจนเกินไปจากงบประมาณที่เราถืออยู่ จากนั้นเราก็ค่อยทำจดหมายเพื่อขออนุญาตใช้สถานที่ต่อไป ... ” (พรชัย กัทรวุฒิวงศ์, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2540)

นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนในฐานะเป็นผู้รับจ้างผลิตรายการยังมีหน้าที่ติดต่อบริการประสานงานกับลูกค้า (Client Service) โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะเป็นผู้เข้าไปติดต่อบริการประสานงานกับลูกค้าจ้างหรืออาจารย์เจ้าของธุรกิจที่

มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้คำปรึกษาและดูแลการผลิตรายการในเบื้องต้นก่อนและอาจจะเข้าไปพบกับผู้ว่าจ้างอีกครั้งในเฉพาะกรณีที่จะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ซึ่งการแสดงบทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสารของผู้ผลิตรายการนี้จะมีปัจจัยในเรื่องของระบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยผู้ผลิตรายการจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ว่าจ้างผลิตรายการ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการผลิตรายการ

คุณฐพร อดิชาง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานว่า “ ... เพราะที่ผ่านมามักค้าก็เคยให้คำปรึกษาและความร่วมมือกับเราเป็นอย่างดีในเวลาที่เราเข้าไปขอความช่วยเหลือจากเขา ดังนั้นในบางครั้งถูกค้าอาจขอให้เราช่วยอัดสำเนาเทปรายการเพิ่มเติมเป็นพิเศษไม่ก็ม้วน เราก็จะทำให้ทันที ซึ่งเราถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่สำหรับการมอบสิ่งของให้กับหน่วยงานราชการนั้นจะต้องระมัดระวังกันเป็นพิเศษ เพราะว่าอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในเรื่องการดัดโกงก็ได้ ซึ่งบริษัทของเราไม่เคยมีนโยบายเช่นนั้นเลย ... ” (นฐพร อดิชาง, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับเอกชนเป็นผู้กำหนดการจัดหาและเตรียมงานด้านสถานที่ถ่ายทำตามที่ได้ออกแบบไว้ โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนจะมีผู้ช่วยผู้ผลิตรายการหรือเจ้าหน้าที่ประสานงาน (Account Executive) เป็นผู้ช่วยจัดเตรียมการและติดต่อขออนุญาตใช้สถานที่ด้วย

ทั้งนี้ จากการศึกษาศูผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ผู้วิจัยพบว่า การแสดงบทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสารของผู้ผลิตรายการนี้จะมีปัจจัยในเรื่องของระบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการผลิตรายการ ทั้งนี้ ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนจะแบ่งออกเป็นระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานและระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานหรือกับบุคคลภายนอก

คุณถนัดดาวัลย์ อดิชาง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานว่า “ ... สำหรับการไปขอความร่วมมือจากอาจารย์มาสอนในราชการนั้น โดยในส่วนตัวของเราก็ได้ราชการมาใช้ในการเผยแพร่ออกอากาศ ส่วนอาจารย์ผู้สอนก็ได้รับเงินค่าวิทยากรและก็ยังถือว่าเป็นการไปรโมทตัวของอาจารย์ผู้สอนด้วย เพราะอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่ที่เราไปเชิญมาสอนในราชการนั้น นอกจากเป็นอาจารย์ตามโรงเรียนหรือ

มหาวิทยาลัยแล้วก็ยังเป็นคิวเวิร์เปิดโรงเรียนสอนเสริมหลักสูตรหรือกวดวิชาด้วย หรือแม้แต่ การขอใช้สถานที่ต่างๆ ในการถ่ายทำโดยส่วนใหญ่แล้วจะได้รับความร่วมมือจากเจ้าของสถานที่ เป็นอย่างดีเช่นกัน เพราะหลังจากเราทำรายการเสร็จแล้วเราก็จะชวนเขาคิดขอบคุณท้ายรายการ เป็นชื่อสถานที่ ซึ่งถือว่าเป็นการโปรโมทสถานที่นั้นไปในตัว คือ ต่างฝ่ายต่างก็ได้ประโยชน์ ร่วมกัน ...” (ถัดดาวัลย์ ถนอมศักดิ์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ระบบอุปถัมภ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดง บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสารของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ใน หน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน ซึ่งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีนี้ ให้เกิดขึ้นทั้งกับบุคลากรภายในหน่วยงานและระหว่างหน่วยงานหรือกับบุคคลภายนอก หน่วยงาน

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มี ผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นเตรียมการ (Preproduction) สามารถ สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมี บทบาทในขั้นเตรียมการเหมือนกัน ดังนี้ บทบาทของผู้สร้างสรรค์สื่อ (The Media Creative Specialists) และบทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร (The Communication Facilitators) แต่สำหรับบทบาทการจัดการ (The Managerial Role) นั้น ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการจะมีเพียงบทบาทการจัดการภายในหน่วยงาน (The Internal Managerial Role) เท่านั้น ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงาน เอกชนจะมีทั้งบทบาทการจัดการภายในหน่วยงาน (The Internal Managerial Role) และบทบาท การจัดการภายนอกหน่วยงาน (The External Managerial Role)

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาใน ขั้นเตรียมการมีทั้งปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงาน ได้แก่ นโยบาย ระบบการบริหารงาน ภาพลักษณ์ขององค์กร งบประมาณและเวลาในการผลิตรายการ ความสามารถของผู้ประกอบ วิชาชีพสื่อ และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน และปัจจัยที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ สภาพเหตุการณ์ต่างๆ และแหล่งข้อมูล ช่องทางการแพร่กระจาย (สถานี) และความ

ต้องการหรือความสนใจของผู้ชม แรงกดดันทางเศรษฐกิจ แรงกดดันทางสังคมและการเมือง และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานหรือกับบุคคลภายนอก

2. ขั้นตอนติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal)

เป็นขั้นตอนการเตรียมการและตรวจสอบความพร้อมของบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ทางด้านเทคนิค รวมทั้งเป็นการซักซ้อมทำความเข้าใจทั้งบุคลากรในทีมงานและผู้ร่วมรายการก่อนเริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา เพื่อให้ผู้ร่วมรายการและทีมงานบุคลากรในฝ่ายต่างๆ ได้มีความมั่นใจในการแสดงออกถึงหน้าที่ของตน โดยในขั้นติดตั้งและซักซ้อมนี้ มีภาระงานย่อยดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal) สามารถสรุปได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทในขั้นติดตั้งและซักซ้อมดังต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร

(The Communication Facilitators)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ติดต่อประสานงานทางการสื่อสาร (Communication Liaison) ในขั้นติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal) โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษามีหน้าที่ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์สำหรับการถ่ายทำ พร้อมทั้งประสานงานให้ผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ สามารถมาทำงานร่วมกันได้ ทั้งนี้ ในขั้นติดตั้งและซักซ้อมมีปัจจัยเรื่องงบประมาณและเครื่องมือที่ใช้สำหรับการผลิตรายการเป็นตัวกำหนดการแสดงบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน เพราะงบประมาณในการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นค่อนข้างจะถูกจำกัด ดังนั้นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการผลิตรายการในทุกด้านอย่างรัดกุมมากที่สุด เพื่อที่จะทำให้การทำงานในขั้นผลิตรายการและขั้นหลังผลิตรายการเกิดปัญหาน้อยที่สุด และก่อนการถ่ายทำรายการนั้น ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะต้องมีการตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับการผลิตรายการให้สามารถใช้งานได้จริงในวันที่จะถ่ายทำรายการ

เพราะถ้าหากเกิดความผิดพลาดทางด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ขึ้นมาในวันที่ถ่ายทำรายการ แล้วก็จะส่งผลกระทบต่องบประมาณและเวลาในด้านการผลิตรายการทันที

1.1 การติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีการเตรียมการก่อนการผลิตรายการจริงทั้งในส่วนของห้องจัดรายการ ได้แก่ การจัดเตรียมและติดตั้งฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก การติดตั้งระบบแสงและระบบเสียงสำหรับผลิตรายการ การจัดเตรียมกล้องโทรทัศน์ เป็นต้น และในส่วนของห้องควบคุม ได้แก่ การจัดเตรียมเทปโทรทัศน์ เทปเสียง และติดตั้งเครื่องบันทึกเทปโทรทัศน์ รวมถึงการตรวจสอบความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ก่อนการถ่ายทำ

สำหรับการผลิตรายการนอกสถานที่นั้น จากการศึกษานักศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาได้มีการออกไปสำรวจสถานที่ถ่ายทำล่วงหน้ากันก่อนที่จะจัดเตรียมทีมงานและอุปกรณ์สำหรับการถ่ายทำนอกสถานที่ออกไปทำงานในขั้นต่อไป

คุณนรพร ถนัดช่วง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการสำรวจสถานที่ก่อนการถ่ายทำว่า “ ... เราจะไปตระเวนสำรวจสถานที่ถ่ายทำกันก่อนที่จะถ่ายทำรายการ เพราะเราจะต้องวางแผนและเตรียมงานทุกอย่างให้รัดกุมมากที่สุดก่อนที่จะออกกองถ่าย โดยมีผู้ประสานงานมาช่วยทำหน้าที่ติดต่อเจ้าของสถานที่เพื่อขออนุญาตถ่ายทำรายการก่อนที่จะออกกองถ่ายและยังจะต้องเป็นธุระติดต่oprสานงานตลอดการถ่ายทำด้วย นอกจากนี้ ก่อนที่จะออกกองถ่ายก็จะมีการประชุมพูดคุยกับทีมถ่ายทำของเราก่อนว่า รายการที่จะถ่ายทำนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไรและจะมีแนวทางในการถ่ายทำกันอย่างไรบ้าง เพื่อให้ทีมงานได้จัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจะต้องมีการตรวจเช็คอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้สำหรับการถ่ายทำให้พร้อมที่จะใช้งานได้ เพราะถ้าหากเครื่องมือเกิดใช้งานขึ้นมาไม่ได้แล้วก็จะส่งผลกระทบต่องานและเสียเวลา จนอาจถึงกับเกิดค่าใช้จ่ายขึ้นมาด้วยก็ได้ ... (นรพร ถนัดช่วง, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีการเตรียมงานและตรวจสอบความพร้อมของบุคลากร

และเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ทางด้านเทคนิคก่อนการผลิตรายการจริงทั้งในส่วนของการผลิตรายการในห้องจัดรายการและการผลิตรายการนอกสถานที่

1.2 การชักซ้อม

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะมีการชักซ้อมและทำความเข้าใจกับผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ในแต่ละส่วนก่อนที่จะถ่ายทำรายการด้วย เพื่อให้ผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ได้มีความมั่นใจในการแสดงออกถึงหน้าที่ของตน โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพียงแต่เป็นผู้ประสานงานให้ผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ในแต่ละส่วนสามารถมาทำงานร่วมกันได้

คุณอิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึง การชักซ้อมและทำความเข้าใจก่อนการถ่ายทำว่า “ ... หลังจากทีอาจารย์ผู้สอนเข้ามาถึงที่ห้องสตูดิโอก็จะไปแต่งหน้าเสร็จแล้วอาจารย์ผู้สอนก็สามารถนั่งบรรยายกระบวนวิชาได้ทันที ส่วนช่างเทคนิคก็สามารถถ่ายทำได้ทันทีเหมือนกัน ดังนั้นการทำงานที่นี้เกือบจะไม่มีการตั้งงานกันทำ เพราะแต่ละคนต่างก็รับผิดชอบหน้าที่ในส่วนของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็อาจมีการพูดคุยกันบ้างถึงลักษณะและรูปแบบของรายการ แต่ก็เพียงครั้งแรกหรือรายการแรกเท่านั้น สำหรับผมเองมีหน้าที่เพียงแต่ประสานงานให้แต่ละส่วนสามารถมาทำงานร่วมกันได้ ... ” (อิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

นอกจากนี้ สำหรับพิธีกรหรือนักแสดงระดับอาชีพที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนนำมาร่วมรายการนั้นจะต้องมีการส่งบทโทรทัศน์ให้ไปซ้อมท่องบทก่อนวันที่จะถ่ายทำรายการ ทั้งนี้ เพราะพิธีกรและนักแสดงระดับอาชีพส่วนใหญ่แล้วจะไม่ค่อยมีเวลาว่างสำหรับมาซ้อมการแสดงก่อนวันถ่ายทำรายการ ดังนั้นผู้ผลิตรายการและผู้กำกับรายการจะต้องมีความสามารถในการกำกับรายการเป็นอย่างดี

คุณเจริญ ดันชนะสาร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึง การชักซ้อมผู้ร่วมรายการว่า “ ... โดยเฉพาะกับเรื่องความถูกต้องในการออกเสียงอักขระต่างๆ เราจะต้องเน้นย้ำกับวิทยากรและพิธีกรหรือผู้แสดงเป็นสำคัญ ซึ่งในเวลาที่เราคัดเลือกนักแสดงก็จะให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งกับเรื่องการพูดถูกต้องและชัดถ้อยชัดคำ เพราะรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นเมื่อผู้ชมฟังแล้วจะต้องเข้าใจได้ทันที และหลังจากที่เราตัดสินใจเลือก

ผู้ร่วมในรายการ ได้แล้ว เราก็จะส่งบทที่สมบูรณ์ไปให้ซ้อมท่องบทกันมาก่อนที่จะเริ่มถ่ายทำ โดยในวันถ่ายทำจริงก็จะมีการมาแต่งหน้าพิธีกรหรือผู้แสดง พร้อมทั้งซักซ้อมกันอีกทีหนึ่งก่อนที่จะเริ่มถ่ายทำ สำหรับการซักซ้อมการแสดงของนักแสดงที่เราไปจ้างมาก่อนวันถ่ายทำนั้นคงจะเป็นไปได้ยากสำหรับบริษัทเล็กๆ เพราะเรามีงบประมาณน้อยและคงไม่มีเวลาหรืออำนาจมากพอที่จะเรียกผู้แสดงเข้ามาซักซ้อมการแสดงให้เราดูล่วงหน้าก่อนได้เหมือนกับงานในระดับโฆษณาหรืองานมิวสิกวิดีโอทั่วไปทั้งหลาย ซึ่งมีเงินมากพอที่จะสามารถทำอย่างนั้นได้ ฉะนั้นเราจะต้องซักซ้อมเฉพาะการทำงานในส่วนของทีมงานผลิตของเราเองให้ดีที่สุดก่อนที่จะถ่ายทำรายการ ...” (จรัญ ดันชนะสาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีการซักซ้อมและทำความเข้าใจกับผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ในแต่ละส่วนก่อนที่จะถ่ายทำรายการ เพื่อให้ผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ได้มีความมั่นใจในการแสดงออกถึงหน้าที่ของตน โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพียงแต่เป็นผู้ประสานงานให้ผู้ร่วมรายการและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ในแต่ละส่วนสามารถมาทำงานร่วมกันได้

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีบทบาทในขั้นติดตั้งและซักซ้อมเหมือนกัน คือ บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร (The Communication Facilitators)

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นติดตั้งและซักซ้อมมีเพียงปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงาน ได้แก่ งบประมาณและเวลาในการผลิตรายการ เทคโนโลยีการผลิตรายการ ความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน

3. ชั้นผลิตรายการ (Production)

เป็นขั้นตอนการถ่ายทำบันทึกภาพและเสียง เพื่อผลิตเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานี้มีเทคนิคการผลิตรายการอยู่ 3 แบบ คือ (1) การผลิตรายการในห้องจัดรายการ (2) การผลิตรายการนอกสถานที่ และ (3) การผลิตรายการแบบประสม สำหรับการใช้นี้เทคนิคใดนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบของรายการและบทโทรทัศน์ที่วางไว้ โดยในชั้นผลิตรายการนี้มีภาระงานย่อยดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในชั้นผลิตรายการ (Production) สามารถสรุปได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทในชั้นผลิตรายการดังต่อไปนี้

1. บทบาทการจัดการ (The Managerial Role)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทการจัดการภายในหน่วยงานที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การควบคุมดูแลการผลิตรายการ การสั่งการ และการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหา

1.1 การควบคุมดูแลการผลิตรายการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตรายการทั้งหมด พร้อมทั้งจัดการบริหารด้านงบประมาณและเวลาในการผลิตรายการให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้รายการมีคุณภาพและเสร็จทันตามกำหนดเวลาส่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นการรักษามาตรฐานการทำงานและภาพลักษณ์ของตัวผู้ผลิตรายการด้วย ดังนั้นผู้ผลิตรายการจะเป็นผู้รับผิดชอบผลสำเร็จหรือล้มเหลวที่เกิดขึ้นในการผลิตรายการทั้งหมด

คุณประสิทธิ์ เหล่าวิเศษชนกร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงบทบาทการจัดการของผู้ผลิตรายการว่า “ ... ผมจะต้องควบคุมการทำงานทั้งหมดให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ซึ่งถ้าหากเกิดข้อผิดพลาดขึ้นมาแล้วก็ต้องรับผิดชอบกันเป็นทีม แต่เมื่อขึ้นชื่อว่า เป็นผู้ผลิตรายการแล้วก็ควรที่จะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งผลสำเร็จและผลล้มเหลวที่เกิดขึ้นเป็น

คนแรกก่อน หลังจากนั้นเราก็จะต้องพิจารณากันให้ดีกว่า ผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะเหตุใดบ้าง เพื่อที่จะได้นำเอาข้อสังเกตนั้นมาปรับปรุงสำหรับการทำงานในครั้งต่อไป ... ” (ประสิทธิ์ เหล่าวิเศษนาการ, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตรายการทั้งหมด ได้แก่ การควบคุมดูแลการทำงานของทีมงาน การบริหารด้านงบประมาณและเวลาในการผลิตรายการให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้

1.2 การจัดการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดสรรแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรแต่ละคนในทีมงาน ได้รับความรับผิดชอบตามลักษณะของงานและความถนัดของแต่ละคน โดยที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะมอบความเป็นอิสระในการทำงานให้กับทีมงานไปด้วย เพื่อให้ทีมงานแต่ละคนเกิดความคล่องตัวในการทำงาน พร้อมทั้งทำให้ทีมงานแต่ละคนมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำงานและในความรับผิดชอบต่างๆ นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนยังเป็นผู้ที่รอบรู้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ ดังนั้นผู้ผลิตรายการสามารถให้คำปรึกษาแก่ทีมงานและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

คุณประพันธ์ หงษ์จินดา เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงลักษณะการมอบหมายและสั่งงานให้แก่ผู้ร่วมงานว่า “ ... ในขั้นผลิตรายการนี้บางครั้งนอกจากผมจะเป็นผู้ผลิตรายการแล้ว ผมก็จะเป็นผู้กำกับรายการของผมเองด้วย แต่ในบางครั้งผมก็ให้คนอื่นมาเป็นผู้กำกับรายการแทน โดยตัวผมจะคอยให้คำปรึกษาในฐานะเป็นผู้ผลิตรายการ และในบางครั้งบางรายการของผู้ผลิตรายการคนอื่นทั้งในสาขาวิชาหรือนอกสาขาวิชา ก็ขอให้ผมไปเป็นผู้กำกับรายการหรือที่ปรึกษาให้ก็มี เพราะผมสามารถทำได้ทุกหน้าที่อยู่แล้ว ดังนั้นฉันเป็นรายการที่ถ่ายทำในสตูดิโอซึ่งเป็นรายการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก ผมก็ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ และสวิตเซอร์ด้วย แต่ถ้าเป็นรายการที่ยุ่งยาก ผมก็ดึงคนที่ชำนาญเฉพาะด้านให้มาช่วยกันทำรายการ สำหรับการทำงานที่นี้แล้ว เราสามารถทำงานได้ในทุกหน้าที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความชำนาญของแต่ละบุคคลโดยไม่ถือว่าเป็นการก้าวข้ามหน้าที่กัน หากแต่เป็นการสอนงานให้กับบางคนที่ไม่มีความรู้ โดยเฉพาะกับคนรุ่นหลังๆ ที่เข้ามาทำงานที่นี้ เราก็จะต้องสอนงาน

ให้กับเขาเพื่อที่จะทำให้เขาสามารถทำหน้าที่ของเขาได้ต่อไป นอกจากนี้ ในชั้นผลิตรายการยังจะต้องซักซ้อมดูแลความถูกต้องของการผลิตรายการ โดยเราต้องคอยเป็นผู้แนะนำวิทยากรหรืออาจารย์ผู้สอนด้วย เพราะถ้าอาจารย์ยังไม่ชินกับการนำเสนอทางโทรทัศน์ หรือแม้แต่เรื่องการตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น บางฉากพอทำลงไปตามที่ได้ออกแบบแล้ว แต่ปรากฏว่าเมื่อนำมาใช้จริงแล้วเกิดไม่เหมาะสมขึ้นมา เราก็จะต้องปรับเปลี่ยนแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งเราจำเป็นต้องต้องตัดสินใจลงไปตรงนั้นทันที ส่วนเรื่องทางด้านวิชาการก็เช่นเดียวกัน เราก็ต้องดูแลด้วย อย่างเช่น บทโทรทัศน์บางบทลงมาถึงชั้นผลิตรายการแล้ว แต่ในบทไม่ได้บอกรายละเอียดของการแสดงต่างๆ เราก็ต้องอาศัยประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่ตัดสินใจให้เลยว่าต้องทำอะไรถึงจะถูกต้อง โดยตัวเราเองเป็นผู้อธิบายและแสดงให้คุณเป็นตัวอย่างจนผู้แสดงสามารถทำได้ถูกต้อง ...” (ประพันธ์ หงษ์จินดา, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ที่รอบรู้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการเป็นอย่างดี จึงสามารถมอบหมายและตั้งงานได้อย่างเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งยังสามารถให้คำปรึกษาแก่ทีมงานและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตรายการ ได้

1.3 การให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหา

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของงานที่ได้มอบหมายให้กับทีมงาน โดยเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในงานต่างๆ ที่ได้มอบหมายไปแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Adviser) ตลอดจนถึงช่วยตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เพื่อให้งานสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะมีการวางแผนในการทำงานมาเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ปัญหาบางอย่างที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมก็สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะยึดหลักเกณฑ์ในการแก้ไขปัญหาอย่างประนีประนอมมากที่สุด เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อการทำงานและไม่ทำให้กลายเป็นปัญหาใหญ่ถูกถามออกไปจนทำให้เกิดผลเสียต่อการทำงานโดยรวม ซึ่งผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานทางด้านนี้มามากพอที่จะหาวิธีทางที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ผู้ผลิตรายการยังเป็นเหมือนกับผู้ผลิตรายการอาวุโส (Senior Producer) ที่จะคอยให้คำปรึกษาและ

ช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกคนในการทำงาน รวมทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานให้แก่ผู้ร่วมงานทุกคนในทีมงานด้วย เพื่อเป็นการสร้างบุคลากรในทีมงานผลิตรายการ

ทั้งนี้ สภาพเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการผลิตรายการนั้นจัดเป็นปัจจัยภายนอกหน่วยงานที่ไม่สามารถควบคุมได้ แต่เนื่องจากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ผลิตรายการมีอาชีพที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้มาก่อน ดังนั้นสภาพเหตุการณ์และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในระหว่างการผลิตรายการนั้นจึงเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ได้เคยเผชิญและแก้ไขปัญหาเหล่านั้นมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคน สถานที่ และสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ซึ่งผู้ผลิตรายการแต่ละคนก็จะมี หลักเกณฑ์ในเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงสถานที่ถ่ายทำ การปรับเปลี่ยนบทโทรทัศน์บางส่วนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในการถ่ายทำ เป็นต้น

คุณมานะ เลือเล็ก เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ผลิตรายการในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่า “ ... สำหรับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขั้นนี้ก็มิอย่างเช่น เรามีเวลาของห้องสตูดิโอเพียง 3 ชั่วโมง แต่อาจารย์ผู้สอนมาสายหรือทำไปแล้วเกิดความผิดพลาดต้องถ่ายทำใหม่เนื่องจากตัวอาจารย์ผู้สอนหรือทางด้านเทคนิค เช่น ไฟฟ้าดับ กล้องโทรทัศน์ไม่สามารถใช้งานได้ เส้นเทปขาด เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องมีการแก้ปัญหาตลอดเวลา แต่เราจะแก้ปัญหาอย่างไรให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และไม่ทำให้กลายเป็นปัญหาใหญ่ถูกลามออกไป อย่างเช่น การถ่ายทำนอกสถานที่บางครั้งเราเจอปัญหาของธรรมชาติ ซึ่งเราได้วางแผนขออนุมัติการถ่ายทำนอกสถานที่ไว้ 7 วัน แต่เมื่อถึงสถานที่ถ่ายทำไป 3 วันแล้วเกิดฝนตก เราก็จะต้องจัดการแก้ไขปัญหาโดยต้องเปลี่ยนแปลงตารางการถ่ายทำต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้ อย่างเช่น เลือกหาสถานที่อื่นเพื่อที่จะถ่ายทำแทนไปก่อน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงบทโทรทัศน์เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ถ้าจำเป็นจริงๆ ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำอะไรอย่างอื่นได้แล้วก็ต้องขอมารับและชกกองถ่ายทำกลับก็เคยมี ... ” (มานะ เลือเล็ก, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของงานที่ได้มอบหมายให้กับทีมงาน โดยเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในงานต่างๆ ที่ได้มอบหมายไปแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะเป็นผู้ให้คำปรึกษา (Adviser) ตลอดจนถึงช่วยตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการทำงาน เพื่อให้งานสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

2. บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร

(The Communication Facilitators)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ติดต่อประสานงานทางการสื่อสาร (Communication Liaison) ให้แต่ละส่วนสามารถมาทำงานร่วมกันได้ภายหลังจากที่ได้ทำการซักซ้อมและทำความเข้าใจกันแล้ว โดยมีภาระงานย่อยที่ผู้ผลิตรายการจะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ดังนี้

2.1 การติดต่อประสานงานกับบุคลากรด้านเทคนิค ได้แก่ ช่างกล้องโทรทัศน์ ช่างแสง ช่างเสียง เป็นต้น

2.2 การติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมรายการ ได้แก่ วิทยากร พิธีกร ผู้แสดง หรือผู้ร่วมรายการอื่นๆ

2.3 การติดต่อประสานงานด้านสถานที่สำหรับการถ่ายทำในห้องจัดรายการ (Studio) หรือสำหรับการถ่ายทำนอกสถานที่

3. บทบาทของเจ้าหน้าที่เทคนิคทางด้านการสื่อสาร (The Communication Technicians)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) โดยจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลทีมงานฝ่ายต่างๆ ให้สามารถดำเนินงานผลิตรายการได้ และยังทำหน้าที่กำกับการถ่ายทำบันทึกภาพและเสียงให้เป็นไปตามบทโทรทัศน์ด้วย ซึ่งลักษณะการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านเทคนิคแต่ละคนในการผลิตรายการจะเป็นแบบงานประจำ (Routine) ก็คือบุคลากรด้านเทคนิคแต่ละคนในทีมงานจะร่วมทำงานไปอย่างพร้อมเพรียงกัน โดยแต่ละคนจะรู้หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบปฏิบัติกันคืออยู่แล้วว่าจะต้องปฏิบัติงานอะไรกันบ้าง

คุณจรัญ ดันธนะสาร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการกำกับรายการและการแสดงของผู้ผลิตรายการว่า “ ... ในขั้นนี้เราจะยึดถือบทโทรทัศน์เป็นหัวใจสำคัญในการผลิตรายการ ซึ่งทุกคนในทีมงานจะรู้หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบกันเป็นอย่างดี ผมจะต้องควบคุมดูแลงานถ่ายทำทุกอย่างให้เป็นไปตามบทและลำดับขั้นตอนในแผนที่ได้วางไว้

เพราะผมเขียนบทเองก็จะรู้ภาพรวมทั้งหมดของรายการเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผมก็ยังมีผู้ช่วยคอยช่วยเช็คช็อตภาพต่างๆ และช่วยดูแลติดต่อประสานงานด้านต่างๆ ในกองถ่ายด้วย ส่วนการถ่ายภาพนั้นผมจะมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของช่างภาพเป็นคนดูแล โดยผมจะกำกับรายการและตัดภาพ เพื่อควบคุมให้มุมกล้องและเสียงถูกต้องตามแนวความคิดที่เรากำหนดไว้ พร้อมทั้งตรวจสอบรายละเอียดของการแสดงให้ถูกต้องด้วย ซึ่งอันที่จริงปัญหาขึ้นเราก็คงจะต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้นทันที เพราะเวลาทุกนาทีตรงนั้นมีค่า ทั้งนี้ รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีงบประมาณไม่มากนัก และเราใช้ดารานักแสดงที่ค่อนข้างจะมีชื่อเสียงมาร่วมในรายการ อย่างเช่น ในรายการชุดวิชา ช่วงชมรมจักรยานยนตร์ จำนวน 32 รายการนี้เราก็นำคุณศิริกุลดีเมทะนีมาแสดงในรายการ ดังนั้นเราจะต้องถ่ายทำให้ได้มากที่สุดสำหรับการออกกองถ่ายในแต่ละครั้ง คือ อย่างน้อยวันละ 3 ถึง 4 คอนถึงจะคุ้มทุน เพราะเราคิดค่าใช้จ่ายสำหรับนักแสดงแบบเหมาจ่ายหลายๆ คอน ซึ่งทำให้การทำงานของเราก่อนข้างถูกบีบบังคับด้วยเวลาที่มีงบประมาณมากคอยควบคุมอยู่ ดังนั้นเราจะต้องวางแผนการผลิตให้รัดกุม รวมทั้งบทโทรทัศน์จะต้องสมบูรณ์และผ่านการอนุมัติจากลูกค้ามาแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดที่จะต้องถ่ายทำหรืออัดเสียงของนักแสดงใหม่อีกครั้ง ซึ่งนั่นก็หมายถึงการเกิดค่าใช้จ่ายเกินงบประมาณขึ้นมา ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาในการทำงานแล้ว ผมก็จะต้องคิดหาวิธีการต่างๆ เพื่อทำให้ปัญหาทุกอย่างลงตัวให้ได้ ...” (จรัญ ดันธนะสาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) โดยจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลทีมงานฝ่ายต่างๆ ให้สามารถดำเนินงานผลิตรายการได้ และยังทำหน้าที่กำกับรายการหรือการแสดงให้เป็นไปตามบทโทรทัศน์ด้วย

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นผลิตรายการ (Production) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทในขั้นผลิตรายการเหมือนกัน ดังนี้ บทบาทการจัดการ (The Managerial Role) บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร (The Communication Facilitators) และ บทบาทของเจ้าหน้าที่เทคนิคทางการสื่อสาร (The Communication Technicians)

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในชั้นผลิตรายการมีทั้งปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงาน ได้แก่ คุณภาพของรายการ งบประมาณและเวลาในการผลิตรายการ เทคโนโลยีการผลิตรายการ ความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อและระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน และปัจจัยที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ สภาพเหตุการณ์ต่างๆ และแหล่งข้อมูล และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานหรือกับบุคคลภายนอก

4. ชั้นหลังผลิตรายการ (Postproduction)

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา โดยการนำเอาภาพและเสียงทั้งหมดที่ได้บันทึกไว้มาคัดต่อลำดับภาพและเสียง พร้อมทั้งใส่กราฟฟิกและตัวอักษรต่างๆ ประกอบเข้าไปในรายการ รวมทั้งการให้เสียงต่างๆ ได้แก่ เสียงดนตรี เสียงประกอบ หรือคำบรรยาย เพื่อเป็นการเสริมภาพให้มีความหมายยิ่งขึ้นจนกลายเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์ ซึ่งในชั้นหลังผลิตรายการนี้มีภาระงานย่อยดังที่จะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในชั้นหลังผลิตรายการ (Postproduction) สามารถสรุปได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทในชั้นหลังผลิตรายการดังต่อไปนี้

1. บทบาทการจัดการ (The Managerial Role)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน มีบทบาทการจัดการภายในหน่วยงานที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การควบคุมดูแลการผลิตรายการ การตั้งการ และการตรวจสอบความถูกต้องของรายการ พร้อมทั้งแก้ไขและปรับปรุงรายการ

1.1 การควบคุมดูแลการผลิตรายการ

ผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ควบคุมดูแลในขั้นหลังผลิตรายการทั้งหมด ตั้งแต่ตรวจสอบลำดับภาพและเสียงจากการถ่ายทำ วางแผนการตัดต่อรายการ ตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุงรายการ ส่งเทปรายการ เพื่อนำไปเผยแพร่ออกอากาศ สรุปรายงานและประเมินผล พร้อมทั้งจัดการบริหารด้านงบประมาณและเวลาในขั้นหลังผลิตรายการให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้รายการมีคุณภาพและเสร็จทันตามกำหนดเวลาส่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นการรักษามาตรฐานการทำงานและภาพลักษณ์ของตัวผู้ผลิตรายการด้วย

คุณพิไลพรรณ ปุกหุด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงบทบาทการจัดการของผู้ผลิตรายการว่า “ ... หลังจากถ่ายทำเสร็จแล้วเราก็ต้องเอาเทปโทรทัศน์ที่ไปถ่ายทำมาตรวจเลือกคุณภาพกันก่อนที่จะนำเอาเทปโทรทัศน์เหล่านั้นมาตัดต่อเป็นรายการ โดยจะมีการจดคิวภาพและเสียงต่างๆ พร้อมทั้งจับเวลาในแต่ละภาพที่ต้องการนำมาใช้งานเหมือนกับเป็นการตัดต่อภาพและเสียงบนกระดาษก่อน ทั้งนี้ ก่อนที่จะไปตัดต่อรายการ เราจะต้องมีการออกแบบกราฟฟิกเอาไว้แล้ว และในห้องตัดต่อดิฉันจะคอยควบคุมการตัดต่อรายการ โดยดิฉันไม่ได้เป็นคนลงมือใช้เครื่องตัดต่อเอง เพราะมีช่างตัดต่ออยู่แล้ว หลังจากตัดต่อเสร็จแล้วเราก็จะนำรายการนี้เข้าไปให้คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาได้ตรวจสอบรายการ โดยจะมีนักวิชาการด้านเนื้อหาที่รับผิดชอบรายการนั้นๆ มานั่งดูรายการโทรทัศน์กับเรา พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วย ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นแล้วเราก็ต้องรีบนำกลับมาแก้ไขกันทันทีเลย แต่โดยส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยจะมีอะไรต้องแก้ไขกัน หลังจากนั้นเราก็จัดส่งเทปรายการ ไปให้กับหน่วยบริหารการผลิตได้ส่งมาที่ปตท. มิววนที่ 1 เก็บไว้ และนำเอาเทปมาที่ปตท. มิววนที่ 2 จัดส่งไปออกอากาศที่สถานี โทรทัศน์ นอกจากนี้ก็ยังมีประเมินผลรายการ โดยจะมีนักวิชาการและช่างเทคนิคมาดูรายการที่ผลิตพร้อมทั้งทำแบบประเมินผลรายการในด้านคุณภาพทางเนื้อหาและเทคนิค ... ” (พิไลพรรณ ปุกหุด, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ควบคุมดูแลในขั้นหลังผลิตรายการทั้งหมด เพื่อให้รายการมีคุณภาพและเสร็จทันตามกำหนดเวลาส่งงาน ซึ่งถือว่าเป็นการรักษามาตรฐานการทำงานและภาพลักษณ์ของตัวผู้ผลิตรายการด้วย

1.2 การสั่งการ

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดสรรแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่เจ้าหน้าที่ตัดต่อรายการกับเจ้าหน้าที่กราฟฟิก ได้รับความชอบงาน

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้จัดสรรแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่เจ้าหน้าที่ตัดต่อรายการกับเจ้าหน้าที่กราฟฟิก ได้รับความชอบงาน โดยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะให้เพียงแนวความคิดหลักของการลำดับภาพและเสียง พร้อมทั้งมอบความเป็นอิสระในการทำงานให้ไปด้วย ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีลักษณะการสั่งการและมอบหมายงานให้กับทีมงานที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ได้แก่ การสั่งงานตัดต่อลำดับภาพและเสียง การสั่งงานบันทึกเสียงคนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยาย การสั่งงานจัดทำกราฟฟิก (Graphic) และ ไตเติลหรือเครดิต (Title/Credit) ตัวอักษรประกอบ

1.2.1 การสั่งงานตัดต่อลำดับภาพและเสียง

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) คือ มีประสบการณ์และสามารถใช้เครื่องมือตัดต่อลำดับภาพและเสียงได้ แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาส่วนใหญ่แล้วจะเพียงแต่ให้แนวความคิดหลัก (Concept) ในการตัดต่อลำดับภาพและเสียงแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดต่อรายการ ได้ทำหน้าที่ตัดต่อลำดับภาพและเสียงจนกลายเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์

คุณเจริญ คันธนะสาร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการสั่งงานตัดต่อลำดับภาพและเสียงว่า “ ... ในขั้นตัดต่อนี้ผมจะลงมาควบคุมดูแลและสั่งงานช่างตัดต่อให้ตัดต่อรายการเป็นอย่างไรที่เราต้องการตามเนื้อหาของบทจนเสร็จเป็นรายการที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ เราจะมีประสบการณ์นั่งตัดต่อรายการเองมาก่อนจึงทำให้เราเข้าใจลักษณะเทคนิคต่างๆ ในการตัดต่อได้เป็นอย่างดี และสามารถสั่งงานช่างตัดต่อได้อย่างเหมาะสม เพราะผมไปควบคุมการถ่ายทำมาก็จะรู้ว่าภาพไหนอยู่มุมไหนและจะใช้ภาพไหนใส่ลงไป ใน หรือใน

บางครั้งผมก็นำเอาบทที่ไปถ่ายทำมาแล้วกับบทโทรทัศน์ให้กับช่างตัดต่อ พร้อมทั้งอธิบายแนวทางของรายการให้ช่างตัดต่อของเราเข้าใจแล้วก็ปล่อยให้ช่างตัดต่อของเราจินตนาการ จากนั้นผมก็คอยตรวจดูรายการก่อนส่งเทปรายการไปให้ถูกคำได้ตรวจพิจารณาและแก้ไขต่อไป ในขั้นตัดต่อนี้ก็มีปัญหาอยู่เหมือนกัน อย่างเช่น เวลารวมของรายการยังไม่ถึงตามเวลาที่กำหนด ผมก็จะต้องแก้ไขปัญหาโดยหาภาพจากที่อื่นหรือสั่งให้มีการถ่ายทำเพิ่มเพื่อนำเอาภาพที่ยังขาดอยู่มาใส่เข้าไปในรายการให้เวลารวมของรายการครบตามกำหนด ... ” (จรัญ ดันชนะสาร, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้มอบหมายและสั่งการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดต่อรายการได้ทำหน้าที่ตัดต่อลำดับภาพและเสียงจนกลายเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์

1.2.2 การทำงานบันทึกเสียงดนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยาย

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) คือ มีประสบการณ์และสามารถบันทึกเสียงดนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยายได้ แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาส่วนใหญ่แล้วจะเพียงแต่ให้แนวความคิดหลัก (Concept) ในการบันทึกเสียงดนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยายแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดต่อรายการได้ทำหน้าที่บันทึกเสียงดนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยาย เพื่อเป็นการเสริมให้รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสมบูรณ์และน่าสนใจยิ่งขึ้น

คุณพิไลพรหม ปุกหุด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการดำเนินงานบันทึกเสียงต่างๆ ว่า “ ... หลังจากตัดต่อทั้งรายการเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะต้องนำรายการนี้มาลงเสียงดนตรีและเสียงประกอบต่างๆ หรือลงเสียงบรรยายในรายการที่เป็นส่วนของสารคดี เพื่อทำให้รายการนั้นสมบูรณ์ขึ้นและมีความน่าสนใจมากที่สุด โดยในการลงเสียงทั้งเสียงดนตรีและเสียงประกอบนั้นจะปล่อยให้ช่างตัดต่อ เพราะเราได้บอกแนวทางของรายการไปแล้ว ส่วนการลงเสียงบรรยายนั้นเราก็จะต้องอยู่เป็นผู้ควบคุมในระหว่างที่ผู้บรรยายมาพากษ์ด้วย ซึ่งในบางรายการนั้นดิฉันก็เคยเป็นผู้บรรยายลงเสียงบรรยายเองก็มี ... ” (พิไลพรหม ปุกหุด, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้มอบหมายและตั้งการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดต่อรายการได้ทำหน้าที่บันทึกเสียงดนตรี เสียงประกอบ และคำบรรยาย

1.2.3 การสั่งงานจัดทำกราฟฟิก (Graphic) และไตเติ้ลหรือเครดิต (Title/Credit) ตัวอักษรประกอบ

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) คือ มีประสบการณ์และสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์กราฟฟิกได้ แต่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาส่วนใหญ่แล้วจะเพียงแต่ให้แนวความคิดหลัก (Concept) แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายกราฟฟิกได้ทำหน้าที่จัดทำกราฟฟิก (Graphic) และไตเติ้ลหรือเครดิต (Title/Credit) ตัวอักษรประกอบ เพื่อเป็นการเสริมให้รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาสมบูรณ์และน่าสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วเจ้าหน้าที่ฝ่ายตัดต่อรายการจะสามารถใช้เครื่องมือตัดต่อลำดับภาพและเสียงกับเครื่องคอมพิวเตอร์กราฟฟิกได้เป็นอย่างดี

คุณพรชัย ภัทรวุฒิวงศ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการสั่งงานจัดทำกราฟฟิกว่า “... ในรายการที่จะต้องมีกราฟฟิกแอนิเมชันแล้ว เราจะต้องสั่งทำกราฟฟิกแอนิเมชันทั้งหลายให้เสร็จเรียบร้อยก่อนแล้วจึงค่อยนำเอาไปร้อยเรียงรวมกันในห้องตัดต่อ แต่ถ้ารายการไหนต้องใช้เทคนิคคอมพิวเตอร์กราฟฟิกที่ยุ่งยากมาก เราก็ต้องอาศัยความชำนาญของมืออาชีพ ซึ่งผมก็มักจะใช้พนักงานอิสระมาช่วยทำงานให้ อย่างเช่น การ์ตูนแอนิเมชันต่างๆ เป็นต้น และหลังจากที่เราเตรียมงานด้านกราฟฟิกต่างๆ ที่ใช้ประกอบในรายการเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำเอาไปบันทึกลงเทปส่งไปให้ลูกค้าตรวจสอบความถูกต้องในเรื่องกราฟฟิกและการใช้ตัวอักษรต่างๆ รวมทั้งขนาดและสีถันของตัวอักษรที่ใช้ด้วย จากนั้นเราก็จะนำเอากราฟฟิกที่ได้รับการแก้ไขจากลูกค้ามาแล้วนำไปใช้ประกอบกันในการตัดต่อทั้งภาพและเสียงจนกลายเป็นรายการที่เสร็จสมบูรณ์ โดยผมก็จะต้องมานั่งดูรายการทั้งหมดอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของรายการก่อนที่จะนำเอาเทปรายการ ไปส่งให้อาจารย์เจ้าของซุควิชาได้ตรวจสอบรายการ ...” (พรชัย ภัทรวุฒิวงศ์, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้มอบหมายและสั่งการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายกราฟฟิกจัดทำหน้าที่จัดทำกราฟฟิก (Graphic) และ ไตเติลหรือเครดิต (Title/Credit) ตัวอักษรประกอบ

1.3 การตรวจสอบความถูกต้องของรายการ พร้อมทั้งแก้ไขและปรับปรุงรายการ

โดยจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า หลังจากที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาผลิตรายการเสร็จสมบูรณ์แล้วจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะนัดหมายให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (Content Expert) หรืออาจารย์ผู้สอนประจำสาขาวิชาได้มาตรวจสอบความถูกต้องของรายการในด้านเนื้อหาก่อนที่จะส่งเทปรายการเพื่อเผยแพร่ออกอากาศ ซึ่งถ้าหากมีข้อแก้ไขหรือข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในการตรวจสอบรายการแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่จะนำเอาเทปรายการกลับมาแก้ไขและปรับปรุงให้ถูกต้องต่อไป

คุณมานะ เสือเล็ก เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการตรวจสอบความถูกต้องและการแก้ไขปรับปรุงรายการว่า “ ... หลังจากตัดต่อรายการเสร็จสมบูรณ์แล้วผมก็ต้องนำเทปรายการมาตรวจเช็คความเรียบร้อยกันอีกทีหนึ่งว่ายังมีอะไรที่ไม่ได้ทำหรือผิดพลาดต้องแก้ไขกันอีกหรือไม่ก็ต้องรีบทำโดยด่วน ค่อยจากนั้นผมก็ต้องนัดอาจารย์ผู้สอนมานั่งตรวจสอบดูความถูกต้องของเนื้อหาในรายการอีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วย ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นแล้วเราก็ต้องรีบนำกลับมาแก้ไขกันทันทีเลย แต่โดยส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยจะมีอะไรต้องแก้ไขกัน เพราะการทำงานในทุกขั้นตอนทั้งหมดนี้มีการปรึกษากันมาโดยตลอดจนอาจารย์ผู้สอนให้ความเชื่อใจแล้ว ซึ่งในบางครั้งอาจารย์ผู้สอนก็มีภารกิจไม่ว่างที่จะมานั่งดูด้วยกัน ฉะนั้นอาจารย์เองก็อาจไปตรวจเช็ครายการในคอนออกอากาศที่เดียวเลยก็ได้ ... ” (มานะ เสือเล็ก, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

และจากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า หลังจากที่ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาผลิตรายการเสร็จสมบูรณ์แล้วจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะส่งเทปรายการไปให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการได้ตรวจสอบความถูกต้องของรายการในด้านเนื้อหาและด้านเทคนิค เพื่อให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการยอมรับและอนุมัติให้งานผ่านการตรวจ ก่อนที่ทางผู้ว่าจ้างผลิตรายการจะเป็นผู้นำเทปรายการไปเผยแพร่ออกอากาศ ซึ่งถ้าหากมีข้อแก้ไขหรือข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในการตรวจสอบรายการแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาหรือผู้รับจ้างผลิตรายการก็จะนำเอาเทปรายการกลับมาแก้ไข

และปรับปรุงให้ถูกต้องก่อนที่จะดำเนินการจัดส่งเทปรายการ ไปให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการตาม
ข้อตกลงต่อไป

คุณนรินทร์ เรืองสวัสดิ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึง
การตรวจสอบความถูกต้องและการแก้ไขปรับปรุงรายการว่า “ ... เมื่อทำรายการเสร็จเรียบร้อยแล้ว
แล้วก็ต้องนำเอาเทปรายการนั้นมาตรวจดูกันอีกครั้งหนึ่ง และถ้าพบจุดที่ผิดพลาดร้ายแรงก็จะ
ต้องรีบนำกลับมาแก้ไขทันทีก่อนที่จะนำไปส่งให้กับลูกค้า จากนั้นเราก็นำเทปรายการ ไปให้
ลูกค้าตรวจรายการ ซึ่งงานการศึกษานี้เราจะทำใจเอาไว้เลยว่า ไม่มีงานไหนที่ไม่แก้และงาน
ส่วนใหญ่ที่ถูกทำให้ทำมักจะต้องการให้เรารีบผลิตรายการเพื่อที่จะนำรายการ ไปออกอากาศ
ได้ทันในเทมอนั้นเลย หลังจากลูกค้าตรวจสอบรายการแล้วเกิดมีปัญหาขึ้นมาแล้ว ผมก็จะใช้
วิธีการบันทึกการแก้ไขลงไปในกระดาษหรือคุยกันทางโทรศัพท์กับลูกค้าว่ามีจุดไหนที่ต้องแก้ไข
และมาจากสาเหตุอะไร ซึ่งถ้าหากเป็นการแก้ไขเล็กน้อยที่จำเป็นต้องแก้ไขจริงๆ แล้ว ผมก็จะ
รับฟังข้อแก้ไขต่างๆ แล้วก็รับเทปรายการกลับมาดำเนินการแก้ไขตามที่ได้คุยกันจนเป็นที่พอใจ
ของลูกค้าจึงเป็นอันเสร็จงาน แต่ถ้าเกิดมีการแก้ไขเกินกว่าเวลาที่ตกลงกันเอาไว้แล้ว ผมก็จะ
เข้าไปพูดคุยกับลูกค้าพร้อมกับชี้แจงรายการให้ลูกค้าได้เข้าใจด้วย โดยผมจะชี้หลักการ
ประนีประนอมและต้องหาจุดลงตัวที่เป็นกลางให้ได้ ... ” (นรินทร์ เรืองสวัสดิ์, สัมภาษณ์,
20 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ใน
หน่วยงานราชการมีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการ พร้อมทั้งแก้ไขและปรับปรุงรายการ
ก่อนที่จะส่งเทปรายการเผยแพร่ออกอากาศ ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ใน
หน่วยงานเอกชนจะส่งเทปรายการ ไปให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการ ได้ตรวจสอบความถูกต้องของ
รายการในด้านเนื้อหาและด้านเทคนิค เพื่อให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการยอมรับและอนุมัติให้งานผ่าน
การตรวจก่อนที่จะทางผู้ว่าจ้างผลิตรายการจะเป็นผู้นำเทปรายการ ไปเผยแพร่ออกอากาศ

2. บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร

(The Communication Facilitators)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็น
ผู้ติดต่อประสานงานทางการสื่อสาร (Communication Liaison) ให้แต่ละส่วนสามารถมาทำงาน
ร่วมกันได้ โดยมีภาระงานย่อยที่จะต้องพิจารณาและปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับบุคลากรด้านเทคนิค ได้แก่ เจ้าหน้าที่ติดต่อรายการ เจ้าหน้าที่กราฟฟิก เป็นต้น

2.2 ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการเป็นผู้ติดต่อกับนักหมายให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (Content Expert) หรืออาจารย์ผู้สอนประจำวิชามาตรวจสอบความถูกต้องของรายการในด้านเนื้อหา ส่วนผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ติดต่อประสานงานกับผู้ว่าจ้างผลิตรายการหรือเจ้าของงานให้ตรวจสอบความถูกต้องของรายการในด้านเนื้อหาและด้านเทคนิค เพื่อให้ผู้ว่าจ้างผลิตรายการยอมรับและอนุมัติให้งานผ่านการตรวจจนทำให้หน่วยงานสามารถเบิกเงินค่ารับจ้างผลิตรายการได้

3. บทบาทของเจ้าหน้าที่เทคนิคทางด้านการสื่อสาร (The Communication Technicians)

ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) โดยจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้เจ้าหน้าที่ติดต่อรายการกับเจ้าหน้าที่กราฟฟิกสามารถดำเนินงานในขั้นหลังผลิตรายการได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า หลังจากการถ่ายทำเสร็จแล้วผู้ผลิตรายการโทรทัศน์จะนำเทปทุกม้วนที่ได้ถ่ายทำไปแล้วนั้นมาตรวจสอบลำดับภาพและเสียง พร้อมทั้งจดบันทึกลำดับภาพและเสียง (Shot List) เพื่อให้ทราบตำแหน่งและข้อมูลของแต่ละภาพและเสียงที่อยู่ในแต่ละม้วน เช่น Time Code 00:05:13:20 เป็น MS ภาพดอกไม้สีแดง เป็นต้น โดยเลข 00 คู่แรก หมายถึง จำนวนชั่วโมง เลข 05 คู่ที่สอง หมายถึง จำนวนนาที เลข 13 คู่ที่สาม หมายถึง จำนวนวินาที และเลข 20 คู่สุดท้าย หมายถึง จำนวนเฟรม และหลังจากตรวจสอบและจดบันทึกลำดับภาพและเสียงตามช่วงเวลาต่างๆ ของเทปเสร็จแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาจะจัดเตรียมสื่อต่างๆ ให้พร้อมสำหรับการตัดต่อลำดับภาพและเสียง ได้แก่ ภาพและเสียงจากสต็อกเทปต่างๆ รูปภาพและแผนภาพกราฟฟิกต่างๆ และเทปเสียงหรือแผ่นซีดีต่างๆ เป็นต้น

คุณนรพร อดิชากร เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงการตรวจสอบลำดับภาพและเสียงว่า “ ... หลังจากถ่ายทำรายการเสร็จแล้ว เราก็ต้องเอาเทปรายการเหล่านั้นมาตรวจสอบภาพและเสียง พร้อมทั้งเลือกดูภาพและเสียงกันก่อนที่จะนำเอาเทปรายการเหล่านั้นมาตัดต่อเป็นรายการ โดยเราจะมีการจดคิวภาพและเสียงต่างๆ และจับเวลา

ในแต่ละภาพที่ต้องการนำมาใช้งานเหมือนกับเป็นการตัดต่อภาพและเสียงบนกระดาษก่อน ซึ่งเราจะจัดช่วงเวลาต่างๆ ที่เราจะต้องตัดต่อแทรกภาพและเสียง รวมทั้งการซ้อนตัวอักษรและกราฟฟิคต่างๆ ประกอบเข้าไปในรายการให้สมบูรณ์ขึ้น อย่างเช่น กำหนดจุดแทรกเข้าเมื่อวิทยากรพูดในเวลา 00:00:13:20 โดยแทรกแผนภาพที่ 1 และต่อด้วยกราฟฟิคซ้อนภาพ จากนั้นค่อยกำหนดจุดออกในเวลา 00:00:20:10 เป็นต้น โดยเราจะไม่ทำการซ้อนตัวอักษรและกราฟฟิคต่างๆ หรือแทรกภาพและเสียงลงไปในขณะที่กำลังบันทึกเทปรายการในชั้นผลิตรายการ เพราะโอกาสที่จะพลาดมีสูงกว่า ดังนั้นควรนำเทปรายการนั้นมาตัดต่อในชั้นหลังผลิตรายการจะสะดวกกว่า หลังจากตรวจสอบและจัดบันทึกช่วงเวลาต่างๆ เสร็จแล้วผมก็จะไปเตรียมสื่อต่างๆ ให้พร้อม ได้แก่ ภาพจาก สต็อกเทปต่างๆ รูปภาพและแผนภาพกราฟฟิคต่างๆ และเทปเสียงหรือแผ่นซีดีต่างๆ ...” (นฐพร ฤกษ์ช่าง, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นผู้ชำนาญทางด้านปฏิบัติการฝ่ายเทคนิคงานผลิตรายการโทรทัศน์ (Technical Practitioner) คือ มีประสบการณ์และสามารถใช้เครื่องมือตัดต่อลำดับภาพและเสียงได้ ดังนั้นเมื่อมีความจำเป็นเร่งรีบแล้ว ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนก็จะเป็นผู้ดำเนินการตัดต่อรายการนั่นเอง

คุณอิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงการตัดต่อรายการด้วยตัวเองว่า “ ... ถ้าหากงานเร่งๆ แล้ว ผมก็อาจจะนั่งตัดต่อเอง ถ้าเป็นการตัดต่อง่ายๆ แบบภาพชนภาพหรือมีเอฟเฟ็คพิเศษทางภาพแบบไม่ยากนัก เพราะผมจะรู้เรื่องราวต่างๆ และลำดับม้วนเทปโทรทัศน์ที่จะนำมาใช้ตัดต่อในรายการเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ดังนั้นการที่จะนำคนอื่นคนหนึ่งมานั่งช่วยกดปุ่มต่างๆ นั้นก็ไม่ค่อยจะได้ประโยชน์อะไรมากนัก คือ แทนที่จะให้เขาได้ไปทำงานในส่วนอื่นที่เร่งๆ จะดีกว่า แต่ในส่วนไหนที่เราจำเป็นต้องการใช้เอฟเฟ็คพิเศษทางภาพแล้ว เราค่อยเข้าไปขอความช่วยเหลือจากเขา และในบางครั้งระหว่างการตัดต่ออยู่ผมก็อาจนั่งทำกราฟฟิคเองด้วย แต่ในบางงานที่ยุ่งยากมากผมก็จะให้เจ้าหน้าที่เทคนิคกราฟฟิคเป็นผู้ทำให้ เพื่อที่เราจะไม่ต้องเสียเวลาที่จะไปทำงานอย่างอื่น ทั้งนี้ คิดตัดต่อเพียงครั้งเดียวอาจจะตัดต่อรายการได้ไม่เสร็จสมบูรณ์ ดังนั้นเราก็ต้องจองคิวห้องตัดต่อเพิ่มอีกเพื่อให้รายการเสร็จสมบูรณ์ ... (อิทธิศักดิ์ รุวสินธุ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

จากข้อมูลทั้งหมดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ตรวจสอบและจัดบันทึกลำดับภาพและเสียง

นอกจากนี้ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาอาจจะเป็นผู้ดำเนินการตัดต่อรายการด้วยตัวเองก็ได้ ถ้าหากมีความจำเป็นต้องเร่งรีบผลิตรายการแล้ว เพราะผู้ผลิตโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีประสบการณ์และสามารถใช้เครื่องมือตัดต่อด้ว้คุณภาพและเสียงได้

จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นหลังผลิตรายการ (Postproduction) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนมีบทบาทในขั้นหลังผลิตรายการเหมือนกัน ดังนี้ บทบาทการจัดการ (The Managerial Role) บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร (The Communication Facilitators) และบทบาทของเจ้าหน้าที่เทคนิคทางด้านการสื่อสาร (The Communication Technicians)

2. ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในขั้นหลังผลิตรายการมีทั้งปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงาน ได้แก่ ภาพลักษณ์ขององค์กร คุณภาพของรายการ งบประมาณและเวลาในการผลิตรายการ เทคโนโลยีการผลิตรายการ ความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน และปัจจัยที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน ได้แก่ ช่องทางการแพร่กระจาย (สถานี) และความต้องการหรือความสนใจของผู้ชมระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานหรือกับบุคคลภายนอก

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการแล้ว สามารถสรุปได้ว่า บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการมีดังนี้ บทบาทการจัดการ บทบาทของผู้สร้างสรรค์สื่อ บทบาทของผู้ช่วยเหลือสนับสนุนทางการสื่อสาร และบทบาทของเจ้าหน้าที่เทคนิคทางด้านการสื่อสาร ทั้งนี้ บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษามีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามรายละเอียดของงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ โดยบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเฉพาะในขั้นเตรียมการผลิตรายการ (Preproduction) ส่วนในขั้นติดตั้งและซักซ้อม (Setup and Rehearsal) ขั้นผลิตรายการ (Production) และขั้นหลังผลิตรายการ (Postproduction) นั้น ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนจะมีบทบาทเหมือนกัน เพียงแต่ในส่วนรายละเอียดของงานและ

หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละหน่วยงานจะแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน สำหรับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการนั้นจะมีทั้งปัจจัยที่อยู่ภายในหน่วยงานและปัจจัยที่อยู่ภายนอกหน่วยงาน

โดยจากการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการทั้ง 3 หน่วยงานนั้นได้รับสถานภาพหรือตำแหน่งมาจากความสามารถเฉพาะตัวในลักษณะ Achieved Status และเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในรูปแบบที่ 1 ตามแนวความคิดของ Hancock คือ ผู้ผลิตรายการเป็นนักการศึกษากับมีภูมิหลังทางโทรทัศน์ จึงสามารถแสดงบทบาทในตำแหน่งผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ และผู้เขียนบทโทรทัศน์ได้ ส่วนในตำแหน่งผู้นำเสนอ (ครูโทรทัศน์) นั้นจะมอบหมายให้ครูหรืออาจารย์ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญมาเป็นผู้นำเสนอในรายการ เพราะในตำแหน่งของผู้นำเสนอ (ครูโทรทัศน์) จะต้องเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือในการถ่ายทอดเนื้อหาและความรู้ได้อย่างถูกต้อง แต่สำหรับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนทั้ง 6 หน่วยงานนั้นได้รับสถานภาพหรือตำแหน่งมาจากความสามารถเฉพาะตัวในลักษณะ Achieved Status และเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในรูปแบบที่ 3 ตามแนวความคิดของ Hancock คือ ผู้ผลิตรายการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางโทรทัศน์กับมีภูมิหลังทางศึกษาศาสตร์ จึงสามารถแสดงบทบาทในตำแหน่งผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับรายการ และผู้เขียนบทโทรทัศน์ได้ ส่วนในตำแหน่งผู้นำเสนอ (ครูโทรทัศน์) นั้นอาจจะมอบหมายให้ครูหรืออาจารย์ผู้ที่มีความรู้และความชำนาญมาเป็นผู้นำเสนอในรายการ หรืออาจจะนำนักแสดงทางโทรทัศน์ระดับมืออาชีพมาเป็นผู้นำเสนอในรายการก็ได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ร่วมงานกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน พร้อมทั้งร่วมสังเกตการณ์การทำงานของบุคคลที่อยู่ในหน่วยงานราชการ จำนวน 3 หน่วยงาน ประกอบกับได้ใช้แหล่งข้อมูลประเภทอื่นๆ ได้แก่ บทโทรทัศน์ และเทปรายการโทรทัศน์ เพื่อนำมาใช้พิจารณาและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ พบว่า ผู้ผลิตรายการเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในด้านการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีอำนาจสามารถตัดสินใจได้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ พร้อมทั้งมีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการเริ่มตั้งแต่วางแผนและเตรียมการผลิตรายการ จนกระทั่งผลิตรายการเสร็จสมบูรณ์ โดยทั้งนี้ บทบาทของ

ผู้ผลิตรายการที่แสดงออกมานั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว แต่เนื่องด้วยระบบการทำงานที่คั้งมีการขออนุมัติการทำงานในเรื่องต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามสายงานการบังคับบัญชา จึงทำให้ขั้นตอนในการทำงานต่างๆ เกิดความล่าช้า อีกทั้งยังมีเรื่องของข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ เวลา และเครื่องมือสำหรับการผลิตรายการ รวมถึงแรงจูงใจในการสร้างผลงานของบุคลากรในด้านการผลิตรายการ ซึ่งมีความแตกต่างไปจากระบบการทำงานของคนอื่น จึงอาจมีผลทำให้ผู้ผลิตรายการเกิดความท้อแท้ต่อการแสดงบทบาทต่างๆ ให้เป็นไปตามลักษณะที่ควรจะเป็นก็ได้

และผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ร่วมงานกับผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 6 คน พร้อมทั้งร่วมสังเกตการณ์การทำงานของบุคคลที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน ประกอบกับได้ใช้แหล่งข้อมูลประเภทอื่นๆ ได้แก่ บทโทรทัศน์ และเทปรายการโทรทัศน์ เพื่อนำมาใช้พิจารณาและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน พบว่า ผู้ผลิตรายการเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการผลิตรายการโทรทัศน์เป็นอย่างดี และเป็นผู้มีอำนาจสามารถตัดสินใจได้ในทุกเรื่องเกี่ยวกับการผลิตรายการ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ดีในการเลือกสรรบุคลากรในทีมงานให้มาร่วมกันทำงานได้ตามความสามารถของแต่ละคน รวมทั้งยังได้แสดงบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ โดยเริ่มตั้งแต่วางแผนและเตรียมการผลิตรายการ จนกระทั่งการผลิตรายการเสร็จสมบูรณ์ ทั้งนี้บทบาทของผู้ผลิตรายการที่แสดงออกมานั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว โดยการปฏิบัติงานของผู้ผลิตรายการในแต่ละครั้งจะคำนึงถึงภาพลักษณ์ขององค์กร งบประมาณและเวลา ตลอดจนความสามารถของทีมงานบุคลากรและเครื่องมือในการผลิตรายการเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการพิจารณาความเหมาะสมในการนำเสนอรายการและคุณภาพของงานที่จะผลิตขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย